

SEKSUELL ORIENTERING OG MOBBING

Erling Roland og Gaute Auestad

**Senter for atferdsforskning
Universitetet i Stavanger
2009**

Universitetet
i Stavanger

Humanistisk fakultet
Senter for atferdsforskning

INNHold

Innledning	iii
Kap 1. MOBBING.....	1
Omfang og ulike former for mobbing.....	3
Mobbesituasjonen og følgene for de som er involvert.....	5
Kap 2. KJØNNSRELATERT MOBBING.....	8
Omfang av kjønnsrelatert mobbing.....	12
Kap 3. SAMFUNNET OG PSYKISK HELSE.....	15
Psykisk helse blant homofile og lesbiske.....	16
Konklusjon og egen studie.....	17
Kap 4. METODE.....	19
Kap 5. RESULTATER.....	22
Depresjon og angst.....	23
Mobbing.....	28
Mobbeofre	29
Mobbe andre	36
Hovedkonklusjon homofobiske uttrykk.....	42
Eksposering for mobbing: Depresjon og angst	46
Mobbing av andre: depresjon, angst og eksposering av mobbing	61
Kap 6. SAMMENDRAG.....	70
Kap 7. MULIGE ÅRSAKER.....	77
Eksposering for mobbing.....	77
Mobbing av andre.....	78
REFERANSER.....	81
APPENDIKS.....	86

INNLEDNING

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har Senter for atferdsforskning gjennomført en spørreskjemaundersøkelse på trinn 10 i norsk grunnskole om mobbing, der seksuell orientering kan ha betydning. Dette spørsmålet blir lite belyst i vanlige mobbeundersøkelser, og det er derfor lite eksakt kunnskap.

Med seksuell orientering mener vi hvorvidt personen er seksuelt tiltrukket av personer med motsatt biologiske kjønn av han eller henne selv, mot personer med samme kjønn eller mot begge kjønn. Denne rapporten har derfor fokus på hvorvidt kategoriene heterofil, bifil og homofil seksuell orientering har betydning for omfanget av mobbing. Et annet aspekt er hvorvidt bifil eller homofil seksuell orientering blir brukt mot et mobbeoffer, altså som negative uttrykk under mobbingen. Vi kaller dette for mobbing med homofobisk innhold. Hvorvidt seksuell orientering har betydning for omfang og hvorvidt seksuell orientering brukes som virkemiddel ved mobbing er to ulike spørsmål og blir behandlet både hver for seg og i sammenheng i rapporten.

Begrepet ”kjønnsrelatert mobbing” har vært brukt i deler av tidligere forskning og det er ikke alltid like klart om en her mener biologisk kjønn eller seksuell orientering. Vi refererer imidlertid til denne forskningen. Rapporten beskriver mobbing som foregår ansikt til ansikt, via mobiltelefon og på internett.

Den opprinnelige planen var å foreta hele datainnhentingene våren 2008. Det viste seg imidlertid at mange skoler vegret seg mot å delta i undersøkelsen på det tidspunktet. De oppgav som grunn at de hadde så mange andre undersøkelser at de ikke kunne delta. For å få flest mulig skoler med, spurte vi om de kunne delta i oktober/november. Dette sa noen skoler ja til. Derfor har vi samlet inn data på to tidspunkt: i april/mai og i oktober/november 2008.

Interessen retter seg mot en dobbel minoritet. Minoritetskategori 1. er de med en homoseksuell/bifil seksuell orientering. Blant disse relativt sett få elevene skal en bestemme omfanget av minoritetskategori 2: de som blir mobbet og/eller mobber andre. En trenger altså et stort utvalg for å trekke noenlunde sikre konklusjoner.

Kapittel 1

MOBBING

Innledningsvis vil vi redegjøre for mobbing generelt som bakgrunn for å vurdere de data vi presenterer om mobbing relatert til seksuell orientering.

Mobbing blant skoleelever har vært sterkt fokusert i de siste 10 – 15 årene. Media har tatt opp temaet med henvisning til forskning og vonde enkeltsaker. Mange elever har en utrygg og svært vanskelig situasjon på grunn av mobbing i skolen, og skolene har blitt anklaget for ikke å gjøre nok for å hjelpe de som blir utsatt for mobbing. Og selv om det har blitt fokusert på problemet, viser undersøkelser blant elevene at mobbingen er omfattende. Roland (2007) regner med at om lag 60.000 barn og unge daglig går i frykt for å bli mobbet.

I 2002 gikk statsminister Kjell Magne Bondevik i spissen for en bred mobilisering i *Manifest mot mobbing*. Målet var å redusere, helst fjerne, mobbingen i skolen. Blant annet støttet Utdanningsdirektoratet to skoleomfattende program mot mobbing: Olweus-programmet og Zero.

Senter for atferdsforskning har gjennomført landsdekkende elevundersøkelser om mobbing hvert tredje år fra 1995. I perioden fra 1995 til 2001 ble det registrert en markert økning i den elevrapporterte mobbingen, i 2004 ble det registrert en tydelig nedgang (Roland, 2007; Tikkanen & Junge, 2004), men i 2008 var det en klar økning igjen. (Roland, 2009). Den økende mobbingen ble også registrert av Utdanningsdirektoratets elevundersøkelse (Elevundersøkelsene). Behovet for å styrke innsatsen mot mobbing synes dermed klar. Dette ble også understreket internasjonalt gjennom Kandersteg-rapporten (2007).

Begrepet mobbing er ikke mer enn omlag 40 år gammelt (Heinemann, 1973). De negative handlingene som kvalifiserer til å bli kalt mobbing regner vi med har eksistert i samspillet mellom mennesker til alle tider,

men med Heinemann startet en bevisstgjøring og interesse for fenomenet mobbing. Det resulterte i forskning og etter hvert en dypere forståelse av innholdet i fenomenet. Det har etter hvert dannet grunnlag for å lage strategier og handlingsplaner for å bekjempe mobbing (Olweus, 1974; Olweus, 1993; Roland, 1983; Roland & Vaaland, 1995; Roland & Vaaland 2003; Pikas, 1976).

Innholdet i begrepet mobbing har endret seg etter hvert som en gjennom forskning har fått mer systematisk informasjon og bedre grunnlag til å forstå de handlingene som utspiller seg. Heinemann innførte begrepet mobbing med et langt snevrere innhold enn det som legges i det i dag. Han tenkte på en kollektiv flokkatferd, der "alle" kastet seg over et mer eller mindre tilfeldig offer. Etter ugjerningen løste flokken seg opp og alt fortsatte som før. Han så for seg slike enkelthendelser med ulike aktører – uten at noen var låst i faste roller (Heinemann, 1973).

Snart kom en fram til at det ikke var tilfeldig hvem som ble mobbere og hvem som ble mobbeoffer (Olweus, 1974). Medfødte disposisjoner og miljøpåvirkninger virker sammen og gjør at noen har større tilbøyeligheter enn andre til å utøve vold overfor andre. På samme måte har andre større sannsynlighet enn andre til å bli utsett som offer for de aggressive handlingene.

I 1983 presenterte Olweus & Roland denne definisjonen:

Det er mobbing/plaging når ett eller flere individer, gjentatte ganger og over tid, blir utsatt for negative handlinger fra ett eller flere andre individer (Olweus & Roland, 1983, s. 3)

På s. 4 i denne rapporten (Olweus & Roland, 1983) ble ubalanse i styrkeforholdet trukket fram og inkludert som et sentralt element i definisjonen.

Det at de negative handlingene gjentas, er sentralt i forståelsen av mobbing. Likeså avmaktssituasjonen til offeret. Den som blir utsatt for overgrepene

er så å si dømt til å tape – offeret makter ikke å overvinne plagingen selv, og får heller ikke nok støtte fra andre til å kunne stå imot og få slutt på mobbingen. Dermed kan forholdet mellom mobberen/mobberne og offeret lett bli et varig forhold av overgrep med alvorlige skadevirkninger (Roland, 2007).

Vi tenker oftest på de negative følgene for offeret når mobbingen vedvarer, men vi skal også være klar over at det er viktig for de som utfører mobbingen å endre kurs slik at de utvikler en mer akseptabel sosial atferd. Uten at noen griper korrigerende inn, kan deres negative atferd komme til å prege de også i voksen alder. Olweus (1993) fant at mobbere var sterkt overrepresentert blant de som senere ble tatt for kriminelle handlinger.

Omfang og ulike former for mobbing

Den første landsdekkende undersøkelsen om omfanget av mobbing i grunnskolen ble utført i 1983 på oppdrag fra Kirke- og undervisningsdepartementet. Nå gjennomføres elevundersøkelser både i grunnskolen og i videregående skoler hvert år der det er lagt inn enkle spørsmål om mobbeomfang. Disse undersøkelsene gjennomføres i regi av Utdanningsdirektoratet. Siden 1995 har Senter for atferdsforskning gjennomført landsdekkende undersøkelser i grunnskolen hvert 3. år for å følge med utviklingen når det gjelder mobbing.

Kartleggingene er gjennomført som spørreskjemaundersøkelser blant skoleelever, enten på papir eller digitalt. Elevene blir bedt om å svare anonymt på spørsmålene.

Alle undersøkelsene viser at mobbing er et omfattende problem. Tar en for seg den hyppige formen for mobbing, ”en gang i uken eller oftere”, kan en si at omtrent 5 % av elevene i grunnskolen blir mobbet, noen flere på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet. Antall mobbere er noe lavere, 3 – 4 %. Mens antallet mobbeofre synker med økende alder, er tendensen motsatt når det gjelder mobbere. Der stiger antallet med økende alder i

grunnskolen. I videregående skole er det gjort færre undersøkelser, men omfanget synes å være noe mindre der enn på ungdomstrinnet (Roland, 2007).

De tallene som er referert ovenfor baserer seg på ett generelt spørsmål om mobbing. Elevene blir spurt om de selv har blitt mobbet på skolen, eller om de selv har mobbet andre. I Senter for atferdsforskning sine undersøkelser har en i tillegg stilt spørsmål om ulike typer mobbing:

- erting eller å bli kalt stygge ting,
- isolere/bli stengt ute
- slag, spark eller dytting

Dette er de mest vanlige måtene å mobbe på. Når disse alternativene blir gitt, er det en god del flere elever som sier at de mobber eller blir mobbet.

De siste 10 – 20 årene har kommunikasjonsverktøyene hatt en rivende utvikling. Mobiltelefonen har i disse årene utviklet seg fra et kostbart apparat for noen få til noe nesten alle benytter – også mange elever på de laveste alderstrinnene i skolen. Oppover i aldersgruppene har nesten alle mobiltelefon (Auestad & Roland, 2005). Den tekniske utviklingen av mobiltelefonen har hatt en rivende utvikling – fra å kunne overføre tale og tekst, har en i dag muligheter til å ta og formidle bilder og film, og en kan kople mobiltelefonen opp til internett. Dette gir enorme muligheter for kommunikasjon, til informasjonsinnhenting og spredning - til stor glede og nytte for mange. Men, som med andre verktøy, kan også dette brukes til å skade andre. Undersøkelser viser at vi har fått nye former for mobbing der mobiltelefon og internett brukes (Auestad & Roland, 2005; Roland, 2002). Internasjonalt brukes ordet cyberbullying om denne typen mobbing (Sharif, 2008).

Det har etter hvert blitt stor interesse omkring denne formen for mobbing, men det er fortsatt mye forskning som må utføres for å få god nok oversikt over fenomenet. Vi regner med at mange av de samme drivkreftene er til stede i mobil- og internettmobbing som i vanlige former for mobbing, men

situasjonen er annerledes, og det kan påvirke det som skjer. Ett karakteristisk trekk er at mobber(e) og offer ikke står overfor hverandre ansikt til ansikt. Et annet er at mobbere kan opptre anonymt eller utgi seg for å være andre enn de er. Negative budskap og bilder eller film kan sendes ut til ”hele verden” og leve sitt eget liv slik at offeret risikerer å møte mobbingen igjen i nye situasjoner. En kan aldri være trygg på at det som har blitt sendt ut blir stoppet. Ufordelaktige bilder og filmsnutter eller negative karakteristikk som sårer kan dukke opp når tid som helst og hvor som helst når noen først har satt det hele i gang (Auestad & Roland, 2005; Roland, 2002; Sharif, 2008). Usikkerheten – det at saken ikke nødvendigvis er ferdig, kan være en ekstra belastning for den som blir utsatt for digital mobbing. Det viser seg at det ikke bare er de som er involvert i tradisjonell mobbing som blir involvert i mobil- og internettmobbing. Hovedsakelig kommer nye aktører på banen. Og mens gutter står for det meste av tradisjonell mobbing, er jentene på høyde med guttene når det gjelder mobbing via mobiltelefon. I 2004 svarte ca 15 % av elevene som hadde mobiltelefon at de hadde opplevd å bli mobbet ved samtaler eller SMS på mobiltelefonen (Auestad & Roland, 2005).

Mobbesituasjonen og følgene for de som er involvert

Som nevnt tidligere regner en ikke med at det er tilfeldig hvem som blir involvert i mobbingen. En eller flere utøver vold mot et offer, og det er et hovedpoeng at offeret er den tapende part – hver gang. Ved den negative handlingen kan den eller de som mobber få belønning i form av maktopplevelse (Roland & Idsøe, 2001). Offeret opplever det motsatte: avmakt – å være hjelpeløs. Mobberne kan også oppleve belønning i form av tilhørighet seg imellom gjennom å være sammen om mobbingen (Roland & Idsøe, 2001). Offeret opplever også her det motsatte: isolasjon – noe som kan oppleves ekstra sterkt når andre ikke griper inn. Over tid kan den som mobbes faktisk utvikle en oppfatning av at en selv er skyld i det som skjer. Mobberne er klar over at de gjør noe ulovlig, men skyldfølelsen dempes som en følge av gruppeaktiviteten. Den enkelte kan hevde, både overfor seg selv og andre, at han eller hun var forholdsvis passiv – at det var andre som

var mest aktive (Olweus, 1993; Roland & Vaaland, 2003; Roland, 2007). Mobbingen foregår i stor grad i det skjulte, og både mobbere og ofre har en tendens til å tie om det som foregår. Mobberne ønsker ikke å bli irettesatt og få straff for det de har gjort, og offeret kan ha blitt truet med avstraffelse dersom vedkommende skulle si noe. Det kan godt tenkes at offeret heller ikke har tro på at det nytter å gjøre noe med situasjonen (Pepler & Craig, 1995; Roland, 1983, 2007).

Hvem blir så utsatt for mobbing? Utseende, klær, dialekt, etc. synes ikke å være viktige (Olweus, 1974). Olweus (1974) har funnet at blant gutter er mobbeofrene noe fysisk svakere enn gjennomsnittet, de har lavere selvbilde og viser mer frykt og angst. Det kan stilles spørsmålstegn ved om mye av dette skyldes mobbingen, men en regner med at dette også er kjennetegn som gjør at disse personene gir mobberne den stimulansen de er ute etter; makt ved å se avmakt. Offerets sosiale situasjon må også tas i betraktning: en som har kamerater som stiller opp, vil lettere unngå mobbing enn en som står mer eller mindre alene (Roland, 2007).

Olweus fant at gutter som mobbet var noe fysisk sterkere enn gjennomsnittet, men ellers er det mest typiske at mobberne synes å skåre omtrent gjennomsnittlig på de fleste områdene med ett unntak: De skårer klart høyere på aggressivitet enn gjennomsnittet, og en regner med at dette er hovedårsaken til at de mobber andre. Vi skiller mellom reaktiv og proaktiv aggressivitet. Ved den reaktive aggresjonen kommer mobbingen som en reaksjon på noe, for eksempel som en straff for noe mobberen mener offeret har gjort – en negativ bemerkning, noe som oppleves som motstand, en hindring for egen utfoldelse og lignende. Det typiske er imidlertid proaktiv, eller instrumentell mobbing. Da brukes den aggressive handlingen som middel til å oppnå materiell eller sosial belønning (Roland, 2007; Roland & Idsøe, 2001).

Angst, depresjon og lavt selvbilde kan være risikofaktorer for å bli utsatt for mobbing, og ved langvarig mobbing må en regne med at slike personlighetstrekk vil forsterkes. På den måten kan et mobbeoffer komme inn i en vond sirkel. Dette kan også gi seg utslag i fysiske plager som

muskel- og skjellettplager, og det kan gå ut over aktivitet og faglig og sosial utvikling (Bru, 1998; Bru, Boyesen, Munthe & Roland, 1998). Isaacs, Hodges & Salmivalli (2008) sier at barn og unge som utsettes for mobbing ofte er forbundet med mange ulike tilpasningsvansker som depresjon, ensomhet, engstelse, lavt selvbilde, faglige problemer, psykosomatiske symptom og problemer med relasjoner til jevnaldrende. De fleste vanskene er kortvarige – varer i mindre enn 4 år, men flere longitudinelle undersøkelser peker på langvarige negative følger av å ha blitt mobbing. De mobbeofrene som hadde en støttende familie rundt seg, hadde færrest langvarige tegn på skadevirkninger (Isaacs m.fl., 2008). Salmivalli & Peets (2009) mener at mobbing, dvs. å bli utsatt for gjentatt ydmykelse og angrep av jevnaldrende, sannsynligvis er en av de mest traumatiske opplevelsene barn og unge kan oppleve i jevnaldergruppen. Situasjonen kan oppleves så vanskelig at langt flere mobbeofre går med selvmordstanker enn det andre gjør (Roland, 2007). Og noen tar sitt eget liv (Shariff, 2008).

Offeret trenger hjelp for å komme ut av den vanskelige situasjonen vedkommende er i. Skolelovens paragraf 9 pålegger skolene å arbeide for et godt fysisk og sosialt miljø for alle elevene. Undersøkelser viser imidlertid at mye mobbing får utfolde seg uten at ansatte på skolene griper inn. Undersøkelser viser også at det er store forskjeller mellom skolene, og at det gir positive resultater dersom en gjør en systematisk fellesinnsats på skolene. God skoleledelse og et godt samstemt arbeid blant alle skoleansatte kan bidra til å redusere mobbeomfanget og gi bedre læringsmiljø for alle (Roland, 1999; Roland & Galloway, 2004).

Mobberne trenger også hjelp for å komme inn på et mer akseptabelt spor. Olweus (1993) fant at mobbere var sterkt overrepresenterte blant de som hadde et kriminelt rulleblad senere. De trenger å bli stoppet, og de trenger hjelp til å utvikle positive sosiale ferdigheter.

Kapittel 2

KJØNNSRELATERT MOBBING

Mobbedefinisjonene fokuserer ikke spesielt på kjønnsrelatert mobbing – altså mobbing som tar utgangspunkt i kjønn. Definisjonene er imidlertid så generelt utformet at de også vil kunne brukes om mobbing som har utgangspunkt i kjønn og kjønnsroller. I spørreundersøkelser er det god anledning til å stille spørsmål om kjønnsrelatert mobbing ut fra de foreliggende mobbedefinisjonene. Det viser seg imidlertid at det nesten ikke har vært gjort. Vi har derfor lite eksakt kunnskap om denne typen mobbing. Dette gjelder også mobbing rettet mot seksuell orientering (Helseth, 2007; Roland, 2007).

Opplæringsloven har heller ikke et eget kapittel om kjønnsrelatert mobbing eller trakassering. I kapittel 9a er det imidlertid sterke formuleringer om at alle elever har krav på et godt psykososialt miljø. Alle elever skal inkluderes og kunne føle seg trygge på skolen. Ansatte på skolen har plikt til å følge med på det som skjer, og de skal aktivt jobbe for at skolen skal være en trygg plass der alle får utvikle seg etter egne forutsetninger. Verdier som demokrati, respekt, menneskeverd, likeverd, åndsfrihet og toleranse er ikke forenlig med mobbing eller trakassering uansett utgangspunkt eller måten det blir gjort på. Opplæringsloven pålegger ansatte et stort ansvar for å motarbeide mobbing. Den inneholder bestemmelser som gir mulighet til å tildele streng straff for ansatte som ikke gjør pliktene sine på dette området (Utdanningsdirektoratet, 2007). Norge oppfattes som et land som holder likestilling mellom de fysiske kjønnene høyt. Ideen om likestilling mellom heterofile og homofile og lesbiske har hatt sterk framgang de siste 10 – 15 årene, ikke minst på det politiske planet. Verdimeisig har den imidlertid neppe samme forankring som ideen om likestilling mellom de fysiske kjønnene. Det blir nok ofte snakk om å ”tolerere” (Røthing & Svendsen, 2008).

Det er også sterke meninger om normer når det gjelder seksuell aktivitet.

Seksualiteten er en viktig del av folks hverdagsliv. Den har imidlertid vært omkranset av mye blygsel og taushet gjennom tidene, delvis tabubelagt. For skoler har dette vært et vanskelig tema. Kjønn og seksualitet er viktig for identitet og gruppetilhørighet (Røthing, 2005; Røthing & Svendsen, 2008).

“Han er homo” “Din homse” ”Lesba”

Dette er eksempel på typiske kjønnsrelaterte uttrykk som kan brukes som skjellsord. Og ordene brukes ikke bare overfor de som er homofile eller lesbiske. Denne typen utsagn kan brukes overfor alle, og de kan oppleves vonde enten de er sanne eller ikke. Opplevelsen vil trolig avhenge sterkt av hva folk flest mener – hvilke holdninger omgivelsene har. Og disse uttrykkene oppleves ofte som uttrykk for et avvik fra det som skal være den anerkjente kjønnsrollen og kjønnsidentiteten (Sundnes, 2003; Witkowska, 2005).

”Hore”

Dette er et uttrykk som relateres til seksuell atferd og ikke til orientering, men som likevel kan sies å være kjønnsrelatert og inngå som uttrykk ved mobbing.

”Fin rumpe”

Brukt i en negativ eller påtrengende kommunikasjon, kan slike uttrykk også sies å være kjønnsrelatert mobbing.

Helseth (2007) definerer kjønnsrelatert mobbing som *”en form for mobbing som har kjønn som utgangspunkt”*. Helseth (2007, s.7) utdyper dette slik: *”Kjønnsrelatert mobbing eksemplifiseres med at det dreier seg blant annet om gutter som krenker jenter både verbalt og fysisk. Videre kan det mellom gutter foregå kjønnsrelatert mobbing ved at gutter får redusert sin status som mann. Også mellom jenter kan det være negative og krenkende kommentarer knyttet til kropp og kjønn. Det kan særlig være de som bryter med normen for sitt kjønn som blir utsatt i form av kommentarer som ”homo”, ”femi” eller lignende”*.

Her defineres altså kjønnsrelatert mobbing som både krenkelse av seksuell orientering og seksuell trakassering.

Helseth (2007) refererer teoretiske perspektiver på seksuell trakassering. Hun sier det er vanlig å dele forståelsen inn i et biologisk perspektiv, et dominans- og et liberalt perspektiv.

Det biologiske perspektivet legger vekt på at mye av det som foregår av seksuell trakassering trolig har utgangspunkt i forholdet mellom mann og kvinne. Menn anses å ha sterkere seksualdrift enn kvinner, og kan dermed være mer aggressive i sine tilnærmelser overfor det annet kjønn. Kvinner kan dermed føle seg truet og ønsker å beskyttes. Dominansperspektivet tar utgangspunkt i et tradisjonelt kjønnsrollemønster der menn har hatt en dominerende rolle overfor kvinner, og at kvinner har blitt gjort til et seksuelt objekt for mannen. Dette kan også føre til trakassering overfor kvinner. Det liberale perspektivet tar utgangspunkt i individets rett til personlig autonomi. En må ikke ta utgangspunkt i stereotype forestillinger om eget kjønn eller legning, men skaffe rom for kvinners utforskning av egen seksualitet (Helseth, 2007).

Ut fra det som er nevnt ovenfor, kan en godt se for seg at forholdet mellom kjønnene lett kan komme i ubalanse – både på det individuelle plan og når en tenker på kjønnsroller og likestilling generelt. Det er politisk enighet i Norge om at kvinner og menn skal ha like rettigheter, og at kjønnsdiskriminering er ulovlig. Det råder likevel ulike oppfatninger i befolkningen om kjønnsroller og maktfordeling (Helseth, 2007). Og det kan også godt tenkes at forholdet mellom gutter og jenter i en del tilfeller kan være preget av misforståelser: det som var ment som flørt ble oppfattet som en negativ kommentar. Hovedsynspunktet må likevel være at den som kommer med et utspill må være oppmerksom på hvordan handlingen blir oppfattet av adressaten og omgivelsene. Flørting er en naturlig del av samspillet mellom mennesker – det er den uønskede kontakten som kan bli til mobbing (Witkowska, 2005).

En grobunn for mobbing knyttet til seksuell orientering ligger i bevisstheten

om at normen er heteroseksualitet. Selv om dette ikke blir uttalt eksplisitt, kan en i mange settinger tolke utsagn som at ”vi her” er heterofile. Andre kan være annerledes. Dermed kan andre former for kjønnsrelasjoner bli stemplet som unormale og mindreverdige, selv om en forfekter et tolerant syn på homofile og lesbiske. Det er derfor duket for negativ stempling av de som ikke signaliserer en heteroseksuell legning. Idealet for ”virkelige” gutter og jenter er heteroseksualitet. Antydninger om at noen har en ”avvikende” legning, kan dermed også brukes for å såre og skade heteroseksuelle (Røthing, 2007).

Kjønnsrelatert mobbing kan altså bestå av ulike former for diskriminering, trakassering eller vold basert på kjønn eller seksualitet. Skal en kunne sammenligne resultater fra ulike undersøkelser, må en ta utgangspunkt i like forståelser av hva som skal måles. De undersøkelsene som er gjort for å kartlegge mobbing på dette området er derfor ikke like. De gir likevel verdifull informasjon om den kjønnsrelaterte volden som utøves. Det dominerende utgangspunktet for undersøkelser vi kjenner til, er seksuell trakassering (Helseth, 2007). Trakassering deles gjerne opp i:

- verbal trakassering: bruk av kjønnsord, seksuelle hentydninger og utsagn om kropp og utseende
- ikke-verbal trakassering: seksuelle gester og pornografiske bilder
- fysisk trakassering: uønsket beføling. Her kan det være en uklar grenseoppgang mot seksuelle overgrep.

(Helseth, 2007)

Witkowska (2005) har gitt følgende definisjon på seksuell trakassering: *”Upassende og uakseptabel oppførsel av seksuell eller kjønn natur, som påvirker elevens rett til et oppbyggelig, respektfullt og trygt læringsmiljø”*.

(Witkowska, 2005, s. 17).

Når vi nå gir en kort oversikt om forskning med vekt på Skandinavia, bruker vi begrepet kjønnsrelater mobbing i tråd med definisjonen til

Helseth (2007).

Omfang av kjønnsrelatert mobbing

Som tidligere nevnt er det få undersøkelser omkring utbredelsen av kjønnsbasert mobbing, og de har heller ikke hatt helt sammenlignbare spørsmålsstillinger. På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet laget Hannah Helseth en kunnskapsrapport i 2007 om temaet der hun refererte resultater av norske undersøkelser blant barn og unge. Det blir også referert til arbeid i Sverige. Resultatene i Norge er sprikende og det trengs mer forskning for å få et klarere bilde av utøvelsen av kjønnsrelatert mobbing.

Olweus gjorde en undersøkelse blant 4000 Oslo-elever fra 4. til 10. klasse. Han bad skoleelever svare på følgende utsagn: ”Jeg er blitt mobbet med ubehagelige ord, kommentarer, tegn eller handlinger som har seksuell betydning.” Han rapporterte at det var om lag halvparten så mange som hadde blitt utsatt for kjønnsbasert mobbing som vanlig mobbing, og ifølge hans funn avtok den kjønnsbaserte mobbingen ganske sterkt med økende alder i grunnskolen (Helseth, 2007).

1049 kvinnelige idrettsutøvere ble i en annen undersøkelse blant annet spurt om de hadde blitt utsatt for gjentatte uønskede seksuelle kommentarer om kropp, privatliv, seksuell orientering og spørsmål som omhandlet voldtekt eller forsøk på voldtekt. I aldersgruppen 15 – 18 år svarte 46 % at de hadde opplevd seksuell trakassering eller seksuelle overgrep (Fasting, Brackenridge & Sungot-Borgen, 2003).

I 2001 gjorde Mossige en undersøkelse blant 710 ungdommer i Oslo om seksuelle overgrep. De som deltok i undersøkelsen var i alderen 18 til 20 år. Han fant at 31 % av jentene hadde blitt presset til seksuelle handlinger de ikke hadde ønsket å gjøre, i flere tilfeller ved sterkt sosialt press eller fysisk makt. Tilsvarende tall for guttene var 7 % (Mossige, 2001).

I Sverige er det blitt forsket mer på dette tema enn her i Norge. I 1996

svarte 47 % av 714 jenter i 9. klasse og 1. klasse i videregående skole i Stockholm at de var blitt utsatt for seksuell trakassering på skolen. I en undersøkelse i 1997 blant alle ungdomsskoletrinnene i Ørebro, kom det fram at over halvparten av jentene hadde blitt utsatt for seksuell trakassering. 30 % av guttene hadde utsatt jenter for seksuell trakassering og 55 % hadde blitt kalt homo eller lignende av jenter (Helseth, 2007).

Witkowska (2005) har undersøkt seksuell trakassering i skolen i en landsomfattende undersøkelse i Sverige. Av et utvalg på 2200 ungdommer fikk hun svar fra 440 gutter og 540 jenter. Hun spurte om verbal, ikkeverbal og fysisk trakassering. I tillegg spurte hun om trakassering utført av lærere.

Både jentene og guttene rapporterte om omfattende seksuell trakassering. Jentene ble oftest utsatt for fornedrende kommentarer om eget kjønn, utsatt for seksuelle samtaler og rangeringer etter utseende. Over halvparten av jentene var blitt utsatt for dette. Skjellsord som ludder, bitch og hore var vanlig, 27 % hadde blitt klådd på og 13 % var blitt tatt på på intime steder.

I likhet med jentene hadde over halvparten av guttene blitt utsatt for negative kommentarer. Kommentarene gjaldt utseende, seksualiteten og kjønnnet. Halvparten av de var blitt utsatt for homofobisk navnekalling, og guttene opplevde mer fysisk trakassering enn jentene.

Både gutter og jenter rapporterte at de var blitt utsatt for seksuell trakassering fra lærere. Dette gjaldt kommentarer, berøringer og spørsmål om seksuelle tjenester eller forhold.

Witkowskas konklusjon er at seksuell trakassering er et alvorlig problem i svensk skole. Jentene rapporterte om mer trakassering enn guttene. Witkowska mener at seksuell trakassering får større negative følger for jentene enn for guttene (Witkowska, 2005).

Ny teknologi gjør at mobbing kan utføres ved hjelp av mobiltelefoner og via internett. Dette kan gjøres ved samtaler, tekstmeldinger, bilder og

filmsnutter (Auestad & Roland, 2005; Roland, 2002). SAFT (Safety Awareness Facts and Tools) undersøkte barns bruk av elektroniske medier og kom fram til at 24 % av barn i alderen 9 – 16 år som bruker internett fikk uønskede seksuelle kommentarer. Flest gutter opplevde dette (Helseth, 2007).

Helseth (2007) refererer til internasjonal forskning og skriver at kjønnsrelatert mobbing har alvorlige konsekvenser, som det all mobbing har. Ofrene for seksuell trakassering får ofte en rekke fysiske, psykiske og sosiale lidelser som hodepine, depresjon, angst, redsel og lave forhåpninger til framtiden.

Kapittel 3

SAMFUNNET OG PSYKISK HELSE

I dag er det Regjeringens målsetting å ”sikre homofile og lesbiskes rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering” (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008, s. 9), og Regjeringen har utarbeidet en handlingsplan for perioden 2009 – 2012 for å bedre livskvaliteten for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008).

En slik positiv holdning som regjeringen viser i uttalelsen ovenfor står i sterk kontrast til det som var offisiell politikk tidligere (Barne- og likestillingsdepartementet, 2007). Vi kan heller ikke ta for gitt at de politiske målsettingene i dag har full støtte i befolkningen. Undersøkelsen Ung i Norge 2002 tyder på at unge gutter har svært negative holdninger til homofile mens jentene er mer aksepterende (Pedersen, 2005).

I 1954 uttalte de norske biskopene at ”homofili er en fare av verdensdimensjoner”. Går en 30 – 40 år tilbake i tiden var det forbudt for menn å ha sex med andre menn. At kvinner skulle ha sex med hverandre ble ansett som usannsynlig, så det var det ikke nødvendig å forby (Barne- og likestillingsdepartementet, 2007).

I åra etter dette har det skjedd en sterk utvikling med hensyn til åpenhet og en mer aksepterende holdning overfor homofile, lesbiske og bifile (Barne- og likestillingsdepartementet, 2007). Frivillige organisasjoner og enkeltpersoner som har stått fram, har kjempet for dette. Det har gitt resultater, men personer som ikke er heteroseksuelle, kan likevel føle seg marginalisert. Når det snakkes om seksualitet i skole, på arbeidsplass og ellers, er det mange som snakker ut fra en forutsetning om at her er alle heteroseksuelle – andre kan være homofile, lesbiske etc, og det er ikke normalt. Dette kan medføre at det er vanskelig å være åpen om sin seksuelle legning. Frykten for å bli sett på som unormal, frykten for

slengbemerkinger etc. gjør at en ikke tør å ”komme ut” – stå fram som den man er. Mange velger å leve i taushet om sin legning, men sliter med skam, skyld og følelse av ikke å mestre situasjonen. NOVA har dokumentert et høyere omfang av selvmordsforsøk blant unge lesbiske og homofile enn i den generelle befolkningen (Røthing, 2007; Røthing & Svendsen, 2008). Det må i denne sammenhengen også sies at levekårsundersøkelser har avdekket at mange lesbiske og homofile har gode liv og har god helse.

NOVA har studert vold blant unge sammekjønnselskende tenåringer i Oslo. I 2006 deltok 11.519 elever i 9. og 10. klasse i ungdomsskolen og 1. klasse i videregående skole i en undersøkelse. I 2002 deltok 11.631 elever fra hele landet i alderen 13 – 19 år. Disse to undersøkelsene er ikke direkte sammenlignbare, men de har som hovedfunn at sammekjønnselskende er spesielt utsatt for daglig mobbing, systematiske trusler og vold. Data fra undersøkelsen i 2006 tydet på at lesbiske, homofile og bifile opplevde 4 ganger så stort omfang av vold som heterofil ungdom (Moseng, 2007).

Psykisk helse blant homofile og lesbiske

Mange homofile, lesbiske og bifile har god helse (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008). Samtidig viser levekårsundersøkelser i flere land at det blant disse gruppene er langt flere enn i befolkningen ellers som mener at de har en dårlig livskvalitet. Flere utsettes for vold og trakassering og både norsk og internasjonal forskning viser at de er sterkt overrepresentert når det gjelder rusproblemer og psykiske lidelser. Mange er preget av angst og depresjon og langt flere enn i befolkningen for øvrig går med tanker om å ta sitt eget liv eller forsøker å gjøre det. Flere undersøkelser peker på sammenhengen mellom selvmordsforsøk blant homofile og lesbiske og det å ha vært utsatt for vold og trakassering (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008; Moseng, 2007; Moseng, 2007b; Moseng & Hegna, 1999).

Ungdomsgruppen synes å ha det spesielt vanskelig. For å forklare dette er det mange som peker på at det å være lesbisk eller homofil oppleves som å

være på kollisjonskurs med majoritetsbefolkningens meninger og verdier om hva som er riktig. De risikerer motstand og fordømmelse både fra jevnaldrende og familie. Mange opplever det som skremmende å skulle stå fram som annerledes enn de andre, mange holder sin seksuelle legning skjult og sliter med skam og usikkerhet. For mange tar det lang tid å stå fram som den en er på dette området. Data fra Ung i Norge dokumenterer at norske ungdommer fra 12 til 18 år har sterkt negative holdninger til homoseksualitet. Lesbiske, bifile og homofile ungdommer rapporterer å være fem ganger mer utsatt for trusler og vold enn ungdom generelt. Internasjonale studier viser samme bilde, og at de opplever skolen som en utrygg plass. Unge homofile menn og kvinner er i tillegg mer utsatt for emosjonell og fysisk mishandling av sine foreldre, steforeldre og andre i familien enn det heteroseksuelle er (Hegna, 2001; Hellesund, 2006; Moseng, 2007b).

Konklusjon og egen studie

Kjønnsrelatert mobbing er ofte uklart definert og resultater fra tidligere studier er vanskelig å sammenlikne og å sammenfatte. En betydning av ordet kjønnsrelatert mobbing er seksuell trakassering. Videre kan ordet brukes om negative uttrykk knyttet til seksuell orientering slik som homse og lesbe.

Imidlertid er det ikke sikkert at verken seksuell trakassering eller homofobiske uttrykk er mobbing. Det avhenger av om atferden har det preg som per definisjon karakteriserer mobbing (Olweus & Roland, 1983; Roland, 2007).

Et annet spørsmål, som ikke nødvendigvis har med mobbingens innhold eller form å gjøre, er hvorvidt seksuell orientering henger sammen med omfang.

Denne studien retter søkelyset mot et aspekt ved kjønnsrelatert mobbing, nemlig om seksuell orientering har betydning for omfang og i hvilken grad

homofobiske uttrykk inngår i mobbing av og fra elever med ulik seksuell orientering.

Kapittel 4

METODE

Undersøkelsen ble gjennomført blant norske elever på 10. trinn og den er godkjent av datatilsynet. I utgangspunktet skulle hele datainnhentingene foregå i april/mai 2008. Det viste seg imidlertid å være så stort press på skolene om ulike undersøkelser at mange ikke kunne delta. Det ble derfor besluttet å dele datainnhentingene i to: de skolene som kunne delta om våren gjennomførte undersøkelsen da, og de resterende ble spurt om de kunne delta i oktober/november samme året. Denne delrapporten inneholder samlede data fra begge datainnhentingene.

Utvalget består av 1583 gutter og 1463 jenter, til sammen 3046 elever på 10. trinn i norsk grunnskole. Dette utgjør en svarprosent på 81.

Senter for atferdsforskning har gjennomført landsdekkende skolemiljøundersøkelser hvert tredje år siden 1995. For å få et representativt utvalg i Norge har Statistisk sentralbyrås klassifisering av kommuner blitt brukt til å trekke ut 27 kommuner (Bru, Boyesen, Munthe & Roland, 1998). Fra disse kommunene ble 63 barne- og ungdomsskoler tilfeldig trukket ut til å delta. Undersøkelsen om kjønnsrelatert mobbing blant 10. trinnselever ble koplet sammen med skolemiljøundersøkelsen i 2008. Siden vi bare henvendte oss til 10. trinnselever i spørsmålet om kjønnsbasert mobbing, måtte vi utvide antall skoler som skulle delta for å få et stort nok utvalg til å si noe holdbart om elevers seksuelle orientering og mobbing. Det ble derfor trukket ut flere skoler med elever på ungdomstrinnet fra de samme kommunene som vi startet opp med.

Dersom skolene aksepterte å delta i undersøkelsen, ble foresatte informert gjennom et skriv fra Senter for atferdsforskning, og både de og elevene kunne si nei til deltakelse dersom de ønsket det. Skrivet ble sendt ut gjennom skolene. Foresatte kunne henvende seg til skolene for å få se selve spørreskjemaet.

Undersøkelsen ble gjennomført digitalt på skolene med et par unntak, der papir ble brukt. Skolens egne ansatte organiserte gjennomføringen etter en prosedyre som var bestemt av Senter for atferdsforskning og med utgangspunkt i skolens tilgang på datamaskiner. Skolen ble bedt om å gjennomføre undersøkelsen over kortest mulig tid, om mulig på samme dag. En la stor vekt på å forsikre elevene om at undersøkelsen var anonym. Elevene svarte ved å krysse av svaralternativer på et digitalt spørreskjema. De logget seg på med et passord som ikke var notert opp mot elevens navn. Etter fullført besvarelse kastet eleven passordet. Det skulle ikke skrives navn på spørreskjemaene, og når eleven trykket på ”fullfør” kunne ingen finne tilbake til den enkelte elevs svar. Elevene skulle ikke samtale med hverandre om hva de skulle svare, og skolene ble bedt om at elevene satt slik at de ikke kunne se hverandres besvarelser.

Etter endt undersøkelse skulle skolene få anledning til å se resultatene fra egen skole – på skole- og trinnsnivå. Det var satt en sperre slik at det måtte være minimum 10 utfylte skjema per trinn dersom en skulle få tilgang til resultatene.

Spørreskjemaet tar opp flere tema i relasjon til mobbing. Vi har lagt denne definisjonen til grunn for begrepet mobbing:

”Vi kaller det mobbing når én eller flere (sammen) er uvennlige og ubehagelige mot en annen som ikke så lett kan forsvare seg, og når dette gjentar seg. Dette kan f. eks være ved at han/hun blir sparket, slått eller dyttet. Det er også mobbing når han/hun blir mye ertet eller utestengt fra de andre.”

Det var 5 svaralternativer: ”Aldri”, ”Sjelden”, ”2 – 3 ganger i måneden”, ”Omtrent hver uke” og ”Omtrent hver dag”.

For å få bred og god informasjon om temaet ”kjønnsrelatert mobbing” må det stilles så mange spørsmål at vi mente det ble for mye å forvente at hver elev kunne svare på alle. Vi valgte derfor å dele informantene inn i fire grupper og lage 4 ulike spørreskjema – ett til hver gruppe. På den måten

fikk hver elev en mer overkommelig oppgave. Alle spørreskjemaene hadde imidlertid en kjerne av sentrale spørsmål som var like, se appendiks.

Kapittel 5

RESULTATER

Seksuell orientering

Variabelen "Seksuell orientering" er etablert med bakgrunn i følgende utsagn:

Dersom jeg skulle ha en kjæreste, ville jeg ønske at det var:

A: En gutt

B: En jente

Svaralternativene var: JA - ja - nei – NEI

Svarene på disse spørsmålene ble koplet med opplysningen om kjønn. De som svarte "JA" på at de ville foretrekke en kjæreste av samme kjønn ble kategorisert som homofile. De som svarte enten "ja" eller "nei" ble betegnet som bifile, mens som svarte NEI ble kategorisert som heterofile.

Spørsmålet om seksuell orientering er altså indirekte. En grunn til det, er at vi ønsket en så skånsom tilnærming som mulig om et spørsmål som sikkert kan oppfattes som svært privat. En annen grunn er at spørremåten ble antatt å være metodisk bedre enn et direkte spørsmål om seksuell orientering til så unge mennesker.

Resultatene er vist i tabell 1. Vi kommer senere tilbake til spørsmål om validiteten til kategoriene heterofil, bifil og homofil orientering.

Tabell 1

Seksuell orientering: Omfang av heterofile, bifile og homofile gutter og jenter.

	Heterofil	Bifil	Homofil
Gutter	1491 (94.2 %)	42 (2.7 %)	50 (3.2 %)
Jenter	1328 (90.8 %)	96 (6.6 %)	39 (2.7 %)
Alle	2819 (92.5 %)	138 (4.5 %)	89 (3.1 %)

Basert på spørsmålsstillingen, går det fram at de heterofile utgjør 92.5 %, fordelt med 94.2 % på guttene og 90.8 % på jentene. 3.2 % av guttene og 2.7 % av jentene har en homofil orientering. Prosentandelen er 3.1 for alle elevene under ett. Blant guttene er 2.7 % bifile, mens prosentdelen for jentene er 6.6. Her er prosentandelen for gutter og jenter under ett 4.5.

Resultatene videre vil bli presentert i form av tabeller og tekst. En vil se at antall elever (N) gjennomgående er litt lavere enn det som framkom i tabell 1 og skyldes at elever ikke har svart på spørsmål som inngår i den aktuelle tabellen. Teksten i resultatdelen har en kommenterende form, mens vi i slutten av rapporten diskuterer resultatene.

Depresjon og angst

Tidligere undersøkelser har vist at homofil og bifil ungdom har mer psykiske problemer enn heterofile (Røthing 2007; Røthing & Svendsen 2008). Dersom denne undersøkelsen viser tilsvarende resultater, tyder det på at metoden for å bestemme seksuell orientering er pålitelig.

Psykiske problemer ble målt ved en modifisert versjon av *The Hopkins Symptom Checklist* (Derogatis, Lipman, Uhlenhut & Covi, 1974; Roland, 2002c).

Resultatet av en faktoranalyse (varimax) av elevenes svar på denne skalaen

finnes i tabell 2. Faktoranalysen viser om svarene danner ”klynger”. En klynge er en faktor og betyr at det er høyt samsvar - sterk korrelasjon – mellom svarene på bestemte spørsmål.

Tabell 2

Faktorene depressive symptomer (depresjon) og angstsymptomer (angst). Faktorladninger og forklart varians.

	Faktor1	Faktor 2
	Depresjon	Angst
Lett for å klandre deg selv	.68	.35
Følt at alt er et slit	.78	.16
Hatt søvnproblemer	.60	.23
Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert	.72	.37
Følt håpløshet med tanke på framtida	.72	.30
Bekymret deg for mye om ting	.72	.28
Følt deg unyttig eller lite verdt	.74	.32
Plutselig redd uten grunn	.29	.81
Stadig redd eller engstelig	.33	.82
Føler deg engstelig og redd	.33	.82
Fått angst eller panikkanfall	.27	.78

Faktoranalysen avdekket to faktorer, og en observerer at faktorladningene har et ganske konsistent mønster. Spørsmålene som inngår i faktor 1 avspeiler typiske symptomer ved depresjon, mens de som inngår i faktor 2 er vanlig symptomer på angst (Fandrem, Sam & Roland, 2008; Roland, 2002b). Faktorstrukturen avspeiler altså de to begrepene depresjon og angst og er i samsvar med tidligere funn (Fandrem m.fl., 2008); Roland, 2002b).

Når faktorladningene er høye og nokså like, tyder det på sterk interkorrelasjon mellom svarene på spørsmålene som danner faktoren. Denne indre konsistensen til faktorene ble vurdert ved beregning av

Cronbach's alpha, som har en øvre grense på 1.00. Når Alpha er .70 eller større, regnes den indre konsistensen som god (Roland, 1999).

Tabell 3

Cronbach's Alpha for faktorene depresjon og angst.

	Depresjon	Angst
Gutter	.88	.92
Jenter	.86	.84
Alle	.88	.89

Cronbach's alpha er høy for begge faktorene for elevene samlet og for jenter og gutter hver for seg og viser altså sterk indre konsistens. Flere studier har også konkludert med at validiteten er god, altså at faktorene faktisk avspeiler symptomer på henholdsvis depresjoner og angst (Fandrem m.fl., 2008; Roland, 2002b).

De to skalene ser altså ut til å være valide uttrykk for symptomer på henholdsvis depresjon og angst. Skårene på disse skalaene skal nå knyttes til seksuell orientering.

Depresjon, angst og seksuell orientering

Tabellene om depresjon og angst blant heterofile, bifile og homofile elever gir informasjon om gjennomsnitts skåre i gruppene, standardavvik og antall elever.

Tabell 4

Depresjon blant heterofile, bifile og homofile elever. Gjennomsnitt, standardavvik (sd) og N.

	Heterofil			Bifil			Homofil		
	Mean	sd	N	Mean	sd	N	Mean	sd	N
Gutter	.46	.54	1465	.93	.94	41	1.26	1.19	49
Jenter	.82	.66	1287	1.30	.74	95	1.30	.90	38
Alle	.63	.64	2758	1.19	.82	136	1.28	1.06	87

En ser at gjennomsnittsverdiene er svært forskjellige i gruppene. Hvorvidt disse forskjellene er signifikant forskjellige, kunne teknisk sett vært prøvd ved en serie T-tester. Tamhane's post hoc test for forskjeller er imidlertid betydelig mer konservativ og tar hensyn til "tilfeldig" signifikans som kan oppstå på en test når det foretas mange tester. I tillegg justerer Tamhane's test for ulike standardavvik i gruppene, noe som var nødvendig (se tabell 4 og 5). Denne justeringen bidrar ytterligere til å gjøre testen konservativ, som da betyr at en må ha ganske markerte utslag for å oppnå signifikans.

Tamhane's post hoc viser signifikant forskjell ($p=.000$) mellom de heterofile og de bifile elevene og mellom de heterofile og de homofile elevene ($p=.000$) når det gjelder depresjon. Mellom de bifile og de homofile elevene er det ikke signifikant forskjell ($p=.384$).

Når en ser på guttene og jentene hver for seg, er mønsteret og signifikante forskjeller slik som for alle elevene under ett. For jentene kan en legge merke til at det ikke er forskjell i gjennomsnittsverdi mellom de bifile og de homofile jentene.

Grovt sett er gjennomsnittsverdien for de bifile elevene dobbelt så høy som de heterofile. Skåren for de homofile er enda litt høyere enn for de bifile, men denne forskjellen er altså ikke signifikant. Det ser ut til at forskjellen

mellom gruppene er noe sterkere for guttene enn for jentene og at dette kommer mest til syne i forskjellen mellom de bifile og de homofile elevene.

Tabell 5

Angst blant heterofile, bifile og homofile elever. Gjennomsnitt, standardavvik (sd) og N.

	Heterofil			Bifil			Homofil		
	Mean	sd	N	Mean	sd	N	Mean	sd	N
Gutter	.13	.40	1475	.65	.95	41	1.10	1.26	50
Jenter	.27	.48	1307	.45	.52	96	.78	1.00	38
Alle	.19	.44	2788	.51	.68	137	.96	1.16	88

På angstskåren viser Tamhane's post hoc test signifikant forskjell mellom de heterofile og de bifile elevene ($p=.000$), mellom de heterofile og de homofile elevene ($p=.000$) og mellom de bifile og de homofile elevene ($p=.004$).

Det er signifikante forskjeller mellom alle gruppene innen hvert kjønn, bortsett fra mellom de bifile og de homofile (guttene ($p=.169$) og tilsvarende for jentene ($p=.152$)). Selv om altså de to sistnevnte forskjellene ikke er signifikante, er det en markert forskjell i verdi.

Igjen ser det ut til at forskjellene mellom gruppene er mest markert for guttene, og i enda sterkere grad enn for depresjoner. Faktisk er angstskåren åtte-ni ganger så høy for de homofile guttene som for de heterofile.

Konklusjon

Resultatene viser godt samsvar med tidligere funn og tyder på at metoden for å bestemme seksuell orientering i denne studien gir valide resultater. På dette grunnlaget undersøker vi ulike former for mobbing for de tre gruppene: heterofile, bifile og homofile elever.

I seg selv er også resultatene for norske elever på 10. trinn viktige og viser at bifile og særlig homofile elever er betydelig mer plaget av sentrale psykiske problemer enn de heterofile elevene. Disse forskjellene mellom gruppene er også av betydning når vi senere skal tilnærme oss spørsmål om årsaker.

Imidlertid er det vesentlig å kartlegge selve omfanget av mobbing for de tre gruppene. Resultatene om konvensjonell mobbing presenteres først.

Mobbing

Undersøkelsen omfatter både konvensjonell mobbing og digital mobbing (mobiltelefon og internett).

Konvensjonell mobbing

Med konvensjonell mobbing mener vi slik atferd basert på nærkontakt under utførelsen. Vi bruker noen ganger uttrykket ”ansikt til ansikt” om konvensjonell mobbing, selv om isolering/utestenging (se nedenfor) enkelte ganger kan ha en mer indirekte form enn direkte negativ kommunikasjon ansikt til ansikt.

Skalaen for å beregne omfanget av mobbing hadde fire spørsmål. Det første spørsmålet var generelt og hadde denne ordlyden:

”Hvor ofte er du dette skoleåret blitt mobbet av andre elever på skolen?”

De neste tre spørsmålene hadde samme ordlyd, men presiserte formen for mobbing, henholdsvis: verbal, isolering/utestenging og fysisk.

Digital mobbing

Vi definerer det som digital mobbing når plagingen formidles via mobiltelefon eller internett.

Mobiltelefon: Skalaen for å undersøke mobbing via mobiltelefon hadde tre spørsmål om form; samtale, tekst og bilder/film. Også her skulle elevene markere hvor ofte de utførte slik mobbing og hvor ofte de ble utsatt for det.

Internett: Denne skalaen hadde fire spørsmål om form; skriftlig melding, plassert tekst, bilder og film.

Kuttunktet er satt til 2-3 ganger i måneden eller oftere. Det er altså de som blir mobbet 2-3 ganger i måneden eller oftere, som betegnes om ”mobbeofre”. Eleven blir registrert som mobbeoffer/plager dersom hun eller han har svart ”2-3 ganger i måneden” på minst ett av spørsmålene referert ovenfor, og dette gjelder for både konvensjonell mobbing, mobbing via mobiltelefon og via internett.

Vi har tidligere brukt ”ukentlig og oftere” som kuttunkt. En viktig grunn til å velge 2-3 ganger i måneden som kuttunkt i denne rapporten er det forholdsvis lave antall elever som framkommer når materialet brytes ned i de tre kategoriene for seksuell orientering samt kjønn. Dette gjelder spesielt for kategoriene bifil og homofil orientering. Når da kuttunktet settes til 2-3 ganger i måneden, får man høyere antall elever og mindre risiko for tilfeldighet.

Mobbeofre

I tabellene 6-8 presenterer vi andel elever som blir mobbet konvensjonelt (ansikt til ansikt), via mobiltelefon og på internett.

Konvensjonell mobbing

Tabell 6 gir prosentandel elever som er blitt mobbet ”ansikt til ansikt” 2-3 ganger i måneden på en eller annen måte.

Tabell 6

Omfang av å bli mobbet ved konvensjonell mobbing.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	90	6.0	8	19.0	18	36.0
Jenter	60	4.5	8	8.3	4	10.3
Alle	150	5.3	16	11.6	22	24.7

Blant de heterofile elevene blir 5.3 % mobbet på en eller annen måte minst 2-3 ganger i måneden. De tilsvarende tallene for de bifile og homoseksuelle er henholdsvis 11.6 og 24.7 %.

For de heterofile guttene er andelen mobbeofre 6.0 %, mens den er 19.0 % for de bifile og 36.0 % for de homoseksuelle.

Fire og en halv prosent av de heterofile jentene blir mobbet, mens prosentandelene for de bifile og homofile jentene er henholdsvis 8.3 og 10.3.

Vi finner altså at mer enn dobbelt så mange bifile, og fire-fem ganger så mange homofile elever blir mobbet sammenliknet med de heterofile. Denne forskjellen er klart størst for guttene.

Mobiltelefon

I den neste tabellen finnes andelen elever som mobbes ved bruk av mobiltelefon.

Tabell 7

Omfang av å bli mobbet ved bruk av mobiltelefon.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	31	2.1	7	16.7	19	38.0
Jenter	24	1.8	5	5.2	4	10.3
Alle	55	1.9	12	8.7	23	25.8

Det samme mønsteret finnes for å bli mobbet ved bruk av mobiltelefonen, men utslagene i disfavør av de bifile og homofile elevene er enda sterkere enn ved konvensjonell mobbing.

Sammenliknet med de heterofile elevene, blir fire-fem ganger flere av de bifile mobbet ved bruk av mobiltelefonen, mens utslaget for de homofile elevene er svært sterkt.

Igjen ser vi at forskjellene er klart sterkeste for guttene.

Internett

Andelen elever som blir mobbet på internett finnes i neste tabell.

Tabell 8

Omfang av å bli mobbet på internett.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	39	2.6	6	14.3	19	38.0
Jenter	15	1.1	3	3.1	6	15.4
Alle	54	1.9	9	6.5	25	28.1

Tallene for å bli mobbet på internett ligner tallene for mobbing via mobiltelefon. Igjen ser vi at langt flere av de bifile enn de heterofile elevene

mobbes, og at utslaget er svært stort for de homofile elevene. Kjønnforskjellen er også her påfallende stor i disfavør av guttene.

Konklusjon

Både for konvensjonell mobbing og mobbing via mobiltelefon og på internett, kommer de bifile elevene klart dårligere ut enn de heterofile. En meget høy prosentdel av de homoseksuelle elevene mobbes. Disse forskjellene er sterkest ved distansemobbing, altså mobbing via mobiltelefon og internett, og forskjellene er sterkest for guttene.

I noen av kategoriene er antall elever lavt eller svært lavt. Det gjelder særlig for bifile og homofile jenter, og en må ta betydelige forbehold om disse resultatene. Den generelle tendensen er imidlertid konsistent og sterk. For å oppnå et enda mer generelt bilde, har vi undersøkt hvor mange elever som blir mobbet på minst en av hovedmåtene; konvensjonell mobbing, mobbing via mobiltelefon og på internett.

Tabell 9

Omfang av å bli mobbet samlet.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	109	7.3	10	23.8	24	48.0
Jenter	76	5.7	11	11.5	7	17.7
Alle	186	6.6	21	15.2	31	34.8

Denne samletabellen avspeiler de tendenser som viste seg i tabellene for å bli mobbet på konvensjonell måte, via mobiltelefon og på internett. Mens 6.6 % av de heterofile elevene blir mobbet på en eller annen måte, ser en at 15.2 % av de bifile og 34.8 % av de homofile elevene blir mobbet.

For jentene er de tilsvarende prosentandelene 5.7, 11.5 og 17.7.

Mer enn tre gange så mange bifile gutter som heterofile blir mobbet og

seks-sju ganger flere homofile enn heterofile mobbes, noe som tilsvarer nesten 50 % av de homofile guttene.

Homofobisk mobbing

Når uttrykk som homse, lesbe etc. blir brukt som virkemidler innenfor rammen av mobbing, vil vi karakterisere det som mobbing med homofobisk innhold eller homofobisk mobbing. Elevene ble bedt om å svare på dette knyttet til både konvensjonell mobbing, mobbing via mobiltelefon og via internett. Om hver av disse tre hovedformene ble elevene spurt om de var blitt mobbet ved å bli:

A: kalt homse, lesbe etc.

B: spurt om du er homse, lesbe etc.

B: baktalt som homse, lesbe etc.

C: utsatt for rykter om være homse, lesbe etc.

Tilsvarende ble de spurt om de hadde mobbet andre på disse måtene.

Dersom en elev har svart at hun eller han er blitt utsatt for minst en av formene; tiltale, baksnakk eller rykter 2-3 ganger per måned eller oftere, blir eleven registrert som utsatt for mobbing med homofobisk innhold. Tilsvarende system blir brukt for å registrere de elevene som plager andre ved bruk av uttrykk relatert til seksuell orientering.

I tabellene som nå følger, gis det informasjon om å bli mobbet på disse måtene.

Konvensjonell mobbing

I tabell 10 ser en andelen elever som utsettes for homofobisk mobbing på konvensjonell måte, altså ansikt til ansikt.

Tabell 10

Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk, konvensjonelt.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	60	4.0	10	23.8	21	42.0
Jenter	11	0.8	1	1.0	3	7.7
Alle	71	2.5	11	8.0	24	27.0

Til sammen 3.5 % av elevene opplever å bli mobbet på konvensjonell måte ved at det brukes homofobiske uttrykk, og forskjellen mellom gutter og jenter er markert i disfavør av guttene.

En ser at markert flere av bifile elevene enn av de heterofile mobbes ved homofobiske uttrykk og at 27 % av de homofile elevene opplever dette.

Svært få heterofile eller bifile jenter blir mobbet ved bruk av homofobiske uttrykk. Blant de homofile jentene er prosentandelene 7.7. Derimot utsettes 23.8 % av de bifile guttene og 42.0 % av de homofile guttene for slike uttrykk.

Mobiltelefon

Den neste tabellen gjelder bruk av homofobiske uttrykk ved mobbing ved bruk av mobiltelefon.

Tabell 11

Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk, ved bruk av mobiltelefon.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	26	1.7	6	14.3	18	36.0
Jenter	4	0.3	0	0.0	3	7.7
Alle	30	1.1	6	4.3	21	23.6

Generelt er andelen elever som opplever å bli mobbet ved homofobiske uttrykk via mobiltelefonen lav og det er også her en markert forskjell mellom jenter og gutter. Blant de heterofile og bifile jentene er det praktisk talt ikke registreringer, mens 7.7 % av de homofile jentene mobbes gjennom mobiltelefonen ved homofobiske uttrykk.

Blant de bifile guttene er prosentandelen ganske høy (14.3) og svært høy blant de homofile guttene (36.0).

Internett

Det tredje og siste mediet vi har undersøkt er internett.

Tabell 12

Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk på internett.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	34	2.3	6	14.3	20	40.0
Jenter	6	0.5	0	0.0	6	15.4
Alle	40	1.4	6	4.3	26	29.2

Som en kanskje kunne vente, ligner tallene i denne tabellen de vi fikk for å bli mobbet ved bruk av mobiltelefon ved homofobiske uttrykk. Likevel er nivået noe høyere for internett. Igjen er det en tydelig kjønnsforskjell.

Som for mobiltelefon, er det nesten ingen heterofile eller bifile jenter som mobbes ved homofobiske uttrykk, mens tallet for de homofile jentene er høyt (15.4 %). Blant de bifile guttene er prosentandelen 14.3 og blant de homofile guttene er den 40.0.

Konklusjon

Når en registrerer elever som på en eller annen måte er blitt mobbet ved

homofobiske uttrykk, blir prosentandelen 4.2. Omfanget er klart større blant guttene (6.9 %) enn blant jentene (1.2 %).

Tabellen i neste tabell spesifiserer dette for de tre gruppene; heterofile, bifile og homofile elever.

Tabell 13

Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk, samlet.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	72	4.8	13	31.0	25	50.0
Jenter	11	0.8	1	1.0	6	15.4
Alle	83	2.9	14	10.0	31	34.8

Når en ser gutter og jenter under ett, er prosentandelen 2.9 for de heterofile, 10.0 for de bifile og 34.8 for de homofile.

Blant de heterofile og de bifile jentene er det nesten ikke registreringer, mens 15.4 % av de homofile jentene mobbes ved homofobiske uttrykk.

De virkelig høye tallene finnes for de bifile guttene (31.0 %) og ganske særlig blant de homofile guttene, der 50 % mobbes ved homofobiske uttrykk.

Mobbe andre

Vi presenterer nå andelen elever som mobber andre. Først kommer resultatene for konvensjonell mobbing (ansikt til ansikt), mobbing ved bruk av mobiltelefon og på internett. Dernext presenterer vi andelen elever som bruker homofobisk mobbing ansikt til ansikt, ved bruk av mobiltelefon og på internett.

Konvensjonell mobbing

Tabell 14 gjelder å mobbe andre ansikt til ansikt.

Tabell 14

Omfang av å mobbe andre ved konvensjonell mobbing.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	129	8.7	9	21.4	17	34.0
Jenter	32	2.4	1	1.0	5	12.8
Alle	161	5.7	10	7.2	22	24.7

Resultatene for å mobbe medelever er meget overraskende. For konvensjonell mobbing av andre ser en at de heteroseksuelle og de bifile kommer nokså likt ut. Derimot er det fire-fem ganger så mange plagere blant de homofile som blant de heterofile elevene.

For jentene er det kun en registrering og en prosent blant de bifile, mens 12.8 % av de homofile jentene plager andre. For guttene er det en stor forskjell mellom de heterofile og de bifile, og en svært stor forskjell i disfavør av de homofile guttene, der en av tre plager andre.

Mobiltelefon

Andelen elever som mobber andre ved bruk av mobiltelefon vises i tabell 15.

Tabell 15

Omfang av å mobbe andre ved bruk av mobiltelefon.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	47	3.2	6	14.3	24	48.0
Jenter	21	1.4	1	1.0	7	17.9
Alle	68	2.4	7	5.1	31	34.8

Vi finner det samme mønsteret, men enda sterkere, for å mobbe andre ved bruk av mobiltelefon. En legger særlig merke til resultatet for de homofile guttene, der nær halvparten mobber andre ved bruk av mobiltelefonen.

Internett

Til sist kommer resultatene for internett.

Tabell 16

Omfang av å mobbe andre på internett.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	54	3.6	6	14.3	20	40.0
Jenter	17	1.3	1	1.0	4	10.3
Alle	71	2.5	7	5.1	24	27.0

Igjen finner vi samme mønster, om enn ikke så ekstremt som ved mobiltelefonmobbing. Likevel er andelen på 40 % for de homofile guttene mer enn overraskende.

Konklusjon

Sammenliknet med de heterofile elevene, er det markert flere bifile elever som mobber andre. Prosentandelen for de homofile elevene er meget høye. Dette mønsteret finnes for både konvensjonell mobbing, mobbing via mobiltelefon og på internett, men særlig sterkt ved mobiltelefonmobbing. Utslagene er klart sterkest for guttene.

Tabell 17 viser andelen elever som mobber andre i minst ett format; ansikt til ansikt, ved bruk av mobiltelefon eller på internett.

Tabell 17

Omfang av å mobbe andre, samlet.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	154	10.3	11	26.2	26	52.0
Jenter	50	3.8	2	2.1	8	20.5
Alle	204	7.2	13	9.4	34	38.2

Seksuell orientering har en meget kraftig effekt på å mobbe andre, ved at prosentandelen plagere er klart høyere blant bifile og homofile elever enn blant heterofile. Unntaket er bifile jenter, som har den laveste andelen mobbere.

For guttene ser en at en bifil orientering øker risikoen mye sammenliknet med en heterofil orientering, og at risikoen øker svært mye ved en homofil orientering. Faktisk rapporterer over 50 % av de homofile guttene at de plager andre på en eller annen måte 2-3 ganger i måneden eller oftere.

Homofobisk mobbing

Utøvelse av homofobisk mobbing ansikt til ansikt, ved bruk av mobiltelefon og på internett blir nå presentert.

Konvensjonell mobbing

Den første tabellen viser andel elever som mobber andre ansikt til ansikt ved bruk av homofobiske uttrykk.

Tabell 18

Omfang av å mobbe andre ved homofobiske uttrykk, konvensjonelt.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	138	9.3	8	19.0	22	44.0
Jenter	27	2.0	0	0.0	4	10.3
Alle	165	5.8	8	5.8	26	29.2

Det ble ikke registrert noen bifile jenter som mobbet andre ved bruk av homofobiske uttrykk, mens 10.3 % av de homofile jentene brukte slike uttrykk for å mobbe andre. Igjen er det de bifile guttene (19.0 %) og særlig de homofile guttene (44.0 %) som kommer dårlig ut.

Mobiltelefon

Andelen elever som mobber andre ved bruk av homofobisk innhold via mobiltelefon framgår av tabell 19.

Tabell 19

Omfang av å mobbe andre ved homofobiske uttrykk, ved bruk av mobiltelefon.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	43	2.9	4	9.5	22	44.0
Jenter	7	0.5	0	0.0	5	12.8
Alle	50	1.8	4	2.9	27	30.3

Blant de heterofile og bifile jentene er det nesten ikke registreringer, mens 12.8 % av de homofile jentene bruker homofobiske uttrykk på mobiltelefonen til å mobbe andre. Blant de bifile guttene er prosentandelen 9.5 og den er svært høy blant de homofile guttene (44.0 %).

Internett

Tabell 20 viser resultatene for internett.

Tabell 20

Omfang av å mobbe andre ved homofobiske uttrykk på internett.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	48	3.2	4	9.5	20	40.0
Jenter	8	0.6	0	0.0	4	10.3
Alle	56	2.0	4	2.9	24	27.0

Også for å mobbe andre ved bruk av homofobiske uttrykk, er tallene for de to mediene mobiltelefon og internett temmelig like.

Som for mobiltelefon er det nesten ingen plagere blant heterofile eller bifile jenter, mens 10.3 % av de homofile jentene mobber andre ved bruk av homofobiske uttrykk på internett. Og det er nok en gang de homofile guttene (40.0 %) som skårer høyest.

Konklusjon

De spesifiserte tabellene viste en klar tendens. Langt flere gutter enn jenter bruker homofobiske uttrykk ved mobbing ansikt til ansikt, via mobiltelefon og på internett. Seksuell orientering har også en kraftig effekt på resultatene.

I den siste tabellen om utøvelse av homofobisk mobbing, har vi samlet svarene knyttet til de tre formene: konvensjonell mobbing, ved bruk av mobiltelefon og på internett. De som har registrering på minst en av formene regnes da som plaget når det brukes homofobiske uttrykk.

Tabell 21

Omfang av å mobbe andre ved bruk av homofobiske uttrykk, samlet.

	Heterofil		Bifil		Homofil	
	N	%	N	%	N	%
Gutter	151	10.1	9	21.4	24	48.0
Jenter	30	2.3	0	0.0	6	15.4
Alle	181	6.4	9	6.5	30	33.7

Totalt 7.2 % av elevene mobber andre ved bruk av homofobiske uttrykk, og det er klart flere registreringer blant guttene enn blant jentene.

Det er ikke forskjell mellom de heterofile og de bifile, når en ser gutter og jenter under ett, mens 33.7 % av de homofile elevene mobber andre ved homofobiske uttrykk.

Ingen bifile jenter mobber andre ved bruk av homofobiske uttrykk, mens 2.3 % av de heterofile jentene gjør dette. Blant de homofile jentene er prosentdelen ganske høy (15.4).

Mobbing ved bruk av homofobiske uttrykk er utbredt blant de heterofile guttene (10.1 %), høyfrekvent blant de bifile (21.4 %) og svært høyfrekvent blant de homofile guttene (48.0 %).

Hovedkonklusjon homofobiske uttrykk

Mobbing ved bruk av homofobiske uttrykk forekommer i alle de tre hovedformene; konvensjonell mobbing, mobbing via mobiltelefon og på internett. Det er en meget markert kjønnsforskjell både for å bli mobbet og for å mobbe andre, ved at langt flere gutter enn jenter er involvert.

Det er også en markert forskjell mellom gruppene. Registreringene er klart flere blant de bifile elevene enn blant de heterofile, mens de homofile

elevene har svært høye registreringer for både å bli mobbet og for å mobbe andre ved homofobiske uttrykk.

Denne markerte forskjellen mellom gruppene skyldes i vesentlig grad de meget sterke utslagene for guttene. Andelen for de bifile og særlig for de homofile guttene er svært høy både for å bli mobbet og for å mobbe andre ved homofobiske uttrykk.

De to rollene

Resultatene så langt har vist at en stor andel av de bifile og en meget stor andel av de homofile elevene blir mobbet. Resultatene var tilsvarende for å mobbe andre. Spørsmålet kan da være hvor sammenfallende de to rollene er for heterofile, bifile og homofile elever.

For konvensjonell mobbing, altså mobbing ansikt til ansikt, regner en grovt sett med at ca. 1/3 av mobbeofrene også er plagere (Olweus, 1974).

For konvensjonell mobbing i vår undersøkelse viser det seg at 37.1 % av mobbeofrene blant de heterofile elevene også er plagere. Blant de bifile og de homofile elevene er henholdsvis 50.0 % og 72.7 % av mobbeofrene også plagere, altså en meget høy og svært høy prosentandel.

En annen illustrasjon, er å beregne korrelasjonen mellom de to rollene. Først viser vi en faktoranalyse av svarene på skalaene som måler konvensjonell mobbing av andre (ansikt til ansikt) og å bli mobbet på konvensjonell måte.

Tabell 22

Faktoranalyse av svarene på skalaen om å bli mobbet og å mobbe andre.

	Faktor1	Faktor 2
	Bli mobbet	Mobbe andre
Bli mobbet generelt	.885	.225
Bli mobbet verbalt	.869	.222
Bli mobbet ved å bli frosset ut	.830	.187
Mobbe andre generelt	.239	.875
Mobbe andre verbalt	.201	.878
Mobbe andre ved å fryse ut	.189	.805

Spørsmålet om å mobbe andre fysisk ble i utgangspunktet fjernet grunnet en litt lav faktorladning i en annen faktoranalyse, se tabell 25. For å skape parallellitet ble spørsmålet om å bli mobbet fysisk også tatt ut i faktoranalysen ovenfor. Analysen viser da to klare faktorer, en for å bli mobbet og en for å mobbe andre.

Verdiene for Cronbach's alpha, som viser indre konsistens, går fram av neste tabell.

Tabell 23

Cronbach's alpha. Bli mobbet og å mobbe andre.

	Alle	Gutter	Jenter
Blir mobbet	.86	.89	.81
Mobber andre	.85	.87	.78

Cronbach's alpha er solid for begge faktorene, også for gutter og jenter hver for seg.

Korrelasjonsverdiene i tabell 24 er basert på gjennomsnittsskårer til hver elev på de to faktorene og tar altså høyde for alle grader av hyppighet for å mobbe andre og for å bli mobbet. Bruk av gjennomsnittsskårer fører selvsagt også til at variablene får mange flere verdier enn de fem som er mulige på hvert spørsmål som inngår i faktoren. Dette bidrar som forutsetning for å bruke ordinære korrelasjons – og regresjonsberegninger (Roland, 1999).

Tabell 24

Korrelasjon mellom å bli mobbet og å mobbe andre.

	Alle	Heterofile	Bifile	Homofile
Gutter	.49	.40	.70	.67
Jenter	.43	.39	.24	.74
Alle	.46	.39	.55	.71

Tabellen viser en korrelasjon mellom de rollene på .46 for alle elevene samlet, noe som er en litt sterkere korrelasjon enn det man vanligvis finner (Olweus, 1993; Roland, 1999, 2007). En korrelasjon på .46 betyr en samvariasjon på ca. 21 % mellom de to rollene.

En tydelig tendens er at korrelasjonene er langt sterkere for de homofile elevene enn for de andre gruppene. Her er samvariasjonen omtrent 50 %, noe som er oppsiktsvekkende mye.

For de bifile guttene er det også en samvariasjon på ca. 50 %, mens korrelasjonen for de bifile jentene er ganske svak og et avvik fra mønsteret.

Hovedmønsteret er at de to rollene er svært sterkt korrelerte for de homofile jentene og guttene og for de bifile guttene.

I appendiks finnes korrelasjonsmatriser for de sentrale variablene som nå vil inngå i regresjonsanalyser. Matrisene er laget for heterofile, bifile og homofile elever separat.

Eksponering for mobbing: Depresjon og angst

Spørsmålet som nå skal reises er hvorvidt det er relasjoner mellom eksponering for mobbing og psykiske vansker. Dette spørsmålet er undersøkt i mange tidligere studier. Funnene er ganske konsistente ved at rollen som konvensjonelt mobbeoffer er relatert til slike vansker, for eksempel depresjon og angst (Roland, 2007). I denne undersøkelsen kjenner vi imidlertid også til om elevene mobbes ved homofobiske uttrykk og vi kjenner deres seksuelle orientering.

Vi har valgt eksponering for konvensjonell mobbing for å kunne sammenligne med tidligere forskning, og vi spør altså om eksponering for slik mobbing uten og ved homofobiske uttrykk er relatert til henholdsvis depresjoner og angst når en tar hensyn til seksuell orientering.

Elevenes svar på spørsmålene om å bli mobbet på konvensjonell måte og om slik mobbing ved bruk av homofobiske uttrykk ble faktoranalyisert (varimax).

Tabell 25

Faktorløsninger: Konvensjonell mobbing (konvensjonell) og slik mobbing ved homofobiske uttrykk (homofobisk).

	Faktor1	Faktor 2
	Homofobisk	Konvensjonell
<hr/>		
<i>Mobbet ved:</i>		
Kalt homse/lespe etc.	.832	.307
Spurt om	.897	.300
Rykter	.889	.312
Baktalt	.883	.322
<i>Bli mobbet:</i>		
Hvor ofte <i>blir</i> du mobbet	.282	.875
Ved erting	.273	.863
Ved utestenging	.352	.763

Skalaen om å bli mobbet på konvensjonell måte har fire spørsmål. Spørsmålet om fysisk mobbing hadde imidlertid ikke en tilfredsstillende faktorladning når det inngikk i faktoranalysen sammen med spørsmålene om homofobisk mobbing og ble derfor fjernet.

Analysen viste to klare faktorer; en som avspeiler mobbing ved bruk av homofobiske uttrykk (faktor 1) og en som representerer eksponering for konvensjonell mobbing (faktor 2).

Cronbach's alpha for de to faktorene er vist i neste tabell.

Tabell 26

Cronbach's Alpha for eksponering for konvensjonell mobbing og slik mobbing ved homofobiske uttrykk.

	Alle	Gutter	Jenter
Faktor 1	.94	.89	.82
Faktor 2	.86	.89	.82

Cronbach's alpha er høy for begge faktorene og for gutter og jenter hver for seg. Den indre konsistensen er altså sterk for begge faktorene.

De neste tabellene viser hvordan eksponering for mobbing "predikerer" henholdsvis depresjon og angst.

Et longitudinell design, der data hentes på ulike tidspunkter, gir et godt grunnlag for å beregne hvordan for eksempel eksponering for mobbing predikerer depresjoner senere og for vurdering av årsak og virkning. I vår undersøkelse ble alle data om hver elev hentet på ett og samme tidspunkt. Sammenhenger som måtte finnes mellom for eksempel eksponering for mobbing og depresjoner kan derfor ikke på empirisk grunnlag fastslå en kausal sammenheng.

Problemet består i at en sammenheng mellom A og B kan skyldes flere forhold, for eksempel at A er årsak til B eller at B er årsak til A. Det kan altså hende at eksponering for mobbing er årsak til depresjoner, eller at depresjon skaper risiko for å bli mobbet. Et gjensidig årsaksforhold er også fullt mulig.

Depresjon

Tidligere studier og teoretiske vurdering tilsier imidlertid at eksponering for mobbing i hovedsak er en årsak til depresjon. Det teoretiske grunnlaget er at depresjoner i form av tungsinn, lite energi etc. ikke er egenskaper som i vesentlig grad stimulerer plagere til å mobbe den som har slike symptomer (Roland, 2002, 2007)

Tabell 27 viser resultatene av en regresjonsanalyse med flere prediktorvariabler og depressive symptomer (depresjon) som avhengig variabel.

Metode kommentar: Betaverdiene, ustandardiserte (B) og standardiserte (Beta) er uttrykk for relasjoner – prediksjonskraft – mellom hver av prediktorvariablene og den avhengige variabelen når effekten av alle andre prediktorer i analysen er kontrollert ut. Dette betyr at betaverdien viser effekten ”i seg selv”.

”Sf”, som beregnes fra standardavviket, er standardfeilen til målingen. Dess høyere Sf er, dess mer usikkerhet knyttes det til resultatet.

”t” er et uttrykk for signifikans, der verdier større enn ca. 1.96 er signifikante på 5 % nivå. ”t”-verdien ”fanger opp” standardfeilen.

VIF er indikator på grad av kollinearitet. Høy kollinearitet kan oppstå dersom to eller flere prediktorvariabler er sterkt korrelerte. Dess høyere VIF er, dess mer usikre er betaverdiene. I metodelitteraturen angis ofte en VIF mellom 5 og 10 som usikker sone, mens VIF over 10 regnes som uakseptabelt (Wonnacut & Wonnacut, 1985).

Kommentarene knytter seg stort sett til standardiserte betaverdier (Beta), som viser styrkeforholdet mellom prediktorvariablene i analysen.

Frekvenstabeller for avhengige variabler brukt i regresjonsanalysene, spesifisert for heterofile, bifile og homofile elever, finnes i appendiks.

Tabell 27

Alle elever. Depresjon predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.45	.14	.055	8.20	1.01
Homofil	.33	.08	.071	4.64	1.11
Mobbet konvensjonelt	.33	.33	.021	15.50	1.67
Mobbet homofobisk	.06	.05	.027	2.30	1.77

MR² =.18 F=163.38 N=2933

De to variablene for seksuell orientering, bifil og homofil, er dikotome. Skårene er 1 eller 0 og betyr ja (1) eller nei (0). Statistiske regler forbyr at det komplette settet av dikotome variabler inngår i analysen. Heterofil orientering er imidlertid likevel en referanse "innebygd" i analysen. Det går fram at alle VIF-verdiene er lave, noe som altså indikerer at det ikke er problemer med kollinearitet.

Med utgangspunkt i de standardiserte betaverdiene (Beta), viser analysen for alle elevene samlet at både bifil og homofil orientering er signifikant relatert til depressive symptomer når en kontrollerer ut effekten av å bli mobbet. Man kan derfor si at bifil og homofil orientering "i seg selv" til en viss grad predikerer depresjoner for alle elevene samlet. Den klart høyeste betaverdien finner en likevel for å bli mobbet (.33) på konvensjonell måte. Homofobisk mobbing på konvensjonell mobbing har en svakere, men signifikant relasjon til depressive symptomer. MultipleR (MR²)=.18, som betyr at de fire uavhengige variablene til sammen predikerer 18 % av variasjonen på den avhengige variabelen depresjon.

Neste tabell viser den samme analysen kun for jentene.

Tabell 28

Jenter. Depresjon predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.39	.14	.068	5.69	1.01
Homofil	.29	.07	.109	2.64	1.05
Mobbet konvensjonelt	.33	.30	.032	10.31	1.37
Mobbet homofobisk	.15	.08	.057	2.68	1.41
<hr/>					
MR ² =.16 F=64.50 N=1399					

For jentene er betaverdien for bifil seksuell orientering .14, mens den er .07 for homofil orientering. Begge relasjonene er signifikante. Betaverdien for å bli mobbet på konvensjonell måte er høy (.34), mens den er lavere for å bli mobbet ved homofobiske uttrykk.

Samlet predikerer de fire variablene 16 % av variasjonen på depresjon for jentene. Resultatene for guttene er vist i tabell 29.

Tabell 29

Gutter. Depresjon predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.27	.07	.086	3.06	1.02
Homofil	.28	.08	.084	3.72	1.15
Mobbet konvensjonelt	.28	.34	.025	10.99	1.97
Mobbet homofobisk	.15	.17	.029	5.14	2.14
<hr/>					
MR ² =.26 F=135.10 N=1528					

For guttene er betaverdiene .07 og .08 for henholdsvis bifil og homofil orientering. Ingen av verdiene er høye, men de er signifikante. Betaverdien for konvensjonell mobbing er høy og signifikant (.34), og den er moderat og signifikant for å bli mobbet ved homofobiske uttrykk.

Samlet prediksjonskraft er 26 % for guttene.

Angst

Vi presenterer nå de samme analysene som ovenfor, men med symptomer på angst som avhengig variabel. For tolkning av resultatene, er det viktig å være oppmerksom på at angst med stor sikkerhet kan være både en årsak til å bli mobbet og et resultat av å bli mobbet. Derfor er det strengt tatt riktigst å betegne beta verdiene som relasjoner. Teknisk sett kan de likevel kalles for prediktor verdier. Første tabell er for alle elevene samlet.

Tabell 30

Alle elever. Angst predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.21	.09	.039	5.45	1.01
Homofil	.39	.13	.051	7.64	1.12
Mobbet konvensjonelt	.22	.30	.015	14.58	1.66
Mobbet homofobisk	.18	.20	.019	9.73	1.76

MR² =.26 F=265.29 N=2961

Både bifil og homofil seksuell orientering predikerer angst signifikant for alle elevene samlet, og betaverdiene er henholdsvis .09 og .13. Når en sammenligner med depresjon (tabell 27) der både (B) og beta for bifil orientering var større enn den for homofil orientering, legger en merke til at forholdet er omvendt for angst.

Eksponering for konvensjonell mobbing og for slik mobbing ved homofobiske uttrykk har ganske sterk prediksjonskraft på angst med betaverdier på .30 og .20.

26 % av variasjonen på angst predikeres av de fire variablene.

Tabell 31

Jenter. Angst predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.13	.06	.051	2.47	1.01
Homofil	.37	.11	.081	4.54	1.05
Mobbet konvensjonelt	.20	.24	.024	8.27	1.35
Mobbet homofobisk	.24	.16	.043	5.44	1.38
<hr/>					
MR ² =.15 F=61.86 N=1419					

Når en kontrollerer ut effekten av å bli mobbet, er bifil orientering en svak (.06), men signifikant prediktor av angst for jentene, mens homofil orientering er en noe sterkere prediktor (.11).

Betaverdien for konvensjonell mobbing er signifikant og betydelig (.24) og verdien for slik mobbing med homofobisk innhold er også signifikant.

Til sammen predikerer de fire variablene 16 % av variasjonen på angst for jentene.

Tabell 32

Gutter. Angst predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.29	.09	.063	4.52	1.01
Homofil	.38	.13	.061	6.16	1.16
Mobbet konvensjonelt	.22	.33	.018	12.02	1.96
Mobbet homofobisk	.20	.28	.021	9.68	2.13
<hr/>					
MR ² =.40 F=257.62 N=1537					

Som for jentene har homofil orientering en sterkere betaverdi (.13) enn bifil orientering (.09) relatert til angst og begge verdiene er signifikante.

Betaverdiene for konvensjonell mobbing og for slik mobbing med homofobisk innhold er henholdsvis .33 og .28. Begge verdiene er signifikante og ganske sterke.

MultipleR (MR²)= .40, noe som viser at de fire variablene til sammen predikerer 40 % av variasjonen på angst for guttene.

Konklusjon

Både bifil og homofil seksuell orientering predikerer depresjon og angst når en kontrollerer for effekten av å bli mobbet, men betaverdiene er ikke sterke. Det ser ut til at bifil orientering er den sterkeste prediktoren for depresjon, mens homofil orientering er den sterkeste for angst.

Eksponering for konvensjonell mobbing er en ganske sterk prediktor for både depresjon og angst. Mobbing med homofobisk innhold er en signifikant og svak prediktor for depresjon, men en ganske sterk prediktor for angst. Gjennomgående er prediksjonskraften av de fire variablene sterkere for guttene enn for jentene både for depresjon og angst.

Bifil eller homofil orientering var altså ikke sterke prediktorer for verken angst eller depresjoner når en kontrollerte for eksponering for mobbing. De høye verdiene for depresjon og angst for bifile og særlig for homofile elever vist tidligere skyldes da i mindre grad orienteringen ”i seg selv”, men i vesentlig grad korrelasjonen mellom bifil - homofil orientering og eksponering for mobbing.

Et annet viktig spørsmål er imidlertid om eksponering for mobbing predikerer depresjon og angst forskjellig i de tre gruppene. Dersom det for eksempel skulle vise seg at relasjonene mellom eksponering for mobbing og psykiske vansker er vesentlig sterkere for de homofile elevene sammenliknet med de heterofile, kan det tolkes slik at eksponering for mobbing er en større belastning for de homofile elevene.

Seksuell orientering, eksponering for mobbing og psykiske vansker

Analysene ovenfor viste at seksuell orientering ”i seg selv” ikke hadde en sterk relasjon til depresjon eller angst, når en kontrollerte for effekten av å bli mobbet.

Et annet viktig spørsmål er imidlertid om eksponering for mobbing har lik eller ulik relasjon til depresjon og angst for elever med ulik seksuell orientering. I analysene nedenfor undersøker vi dette ved å utføre analysene for alle elevene samlet, og for de heterofile, bifile og homofile elevene hver for seg.

Depresjon

De første fire tabellene viser hvordan eksponering for konvensjonell mobbing (konvensjonelt) og for slik mobbing der det brukes homofobiske uttrykk (homofobisk konvensjonelt) predikerer depressive symptomer, noen ganger kalt depresjon for korthets skyld. Det er igjen brukt multiple regresjonsanalyse for å sortere ut den ”unike” effekten av hver av de to prediktorene.

Den første tabellen gir resultatene for elevene samlet.

Tabell 33

Alle elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.34	.35	.021	15.82	1.67
Mobbet homofobisk	.09	.08	.026	3.50	1.67

MR² = .16   F=276.58   N=2933

Vi ser at beta verdien for ”mobbet konvensjonelt” er .35, mens beta for ”homofobisk konvensjonelt” er .08. Begge disse betaverdiene er

signifikante, men vi ser at konvensjonell mobbing er en mye sterkere prediktor for depresjon enn homofobisk konvensjonell mobbing er.

Til sammen predikerer de to variablene 16 % av variasjonen til variabelen depresjon ($MR^2 = 16$) for alle elevene samlet.

I prinsippet betyr dette at 84 % av variasjonen til variabelen depresjon forklares av andre forhold enn eksponering for ansikt til ansikt mobbing. Arv spiller en betydelig rolle, samt familieforhold, skoleprestasjoner etc. (Roland, 2002).

Vi ser videre på de tre gruppene heterofile, bifile og homofile elever og begynner med de heterofile elevene.

Tabell 34

Heterofile elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.30	.30	.022	13.58	1.46
Mobbet homofobisk	.05	.03	.030	1.51	1.46

$MR^2 = .10$ F=152.63 N=2717

Tabellen for de heterofile elevene viser en standardisert beta på .30 for konvensjonell mobbing, som er signifikant. Betaverdien eksponering for homofobisk konvensjonell mobbing er minimal (.03) og den er ikke signifikant. MR^2 er .10, som betyr at de to variablene predikerer 10% av variasjonen til variabelen depresjon.

Tabell 35

Bifile elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.52	.53	.084	6.12	1.34
Mobbet homofobisk	-.05	-.04	.101	-.46	1.34
<hr/>					
MR ² =.27 F= 23.23 N=131					

For de bifile elevene er beta .53 for konvensjonell mobbing. Dette betyr at ansikt til ansikt mobbing, der homofobiske uttrykk er kontrollert ut, har en betydelig prediksjonskraft på depresjon. Beta verdien for homofobiske uttrykk er faktisk negativ, men ubetydelig og ikke signifikant.

Samlet forklaringskraft er 27 %.

Tabell 36

Homofile elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.43	.60	.133	3.23	5.51
Mobbet homofobisk	.07	.10	.128	.55	5.51
<hr/>					
MR ² =.49 F=38.40 N=83					

Her er VIF over 5.00, men ikke mye. Dette betyr litt svekket pålitelighet til styrkeforholdet mellom de to betaverdiene.

For de homofile elevene er det en svært høy og signifikant betaverdi for konvensjonell mobbing (.60), mens betaverdien for slik mobbing ved homofobiske uttrykk er lav (.10) og ikke signifikant.

Samlet forklaringskraft av de to variablene er 49 %, noe som er svært mye.

Konklusjon

Når en kontrollerer ut effekten av homofobiske uttrykk, predikerer eksponering for mobbing ansikt til ansikt depressive symptomer for alle elevene samlet. Prediksjonskraften er liten for de heterofile elevene, betydelig for de bifile og sterk for de homofile elevene.

Når en på den annen side kontrollerer ut effekten av eksponering for konvensjonell mobbing, har slik mobbing ved homofobiske uttrykk en svak, men signifikant effekt for alle elevene samlet. Når en splitter opp i de tre gruppene; heterofile, bifile og homofile, er denne effekten ikke signifikant.

Den samlede prediksjonskraften av de to variablene på depressive symptomer er moderat for de heterofile elevene, sterkt for de bifile og svært sterk for de homofile elevene.

De ustandardiserte betaverdiene avviker ikke mye fra de standardiserte.

For de homofile elevene var VIF litt over 5.00, noe som innebærer en viss usikkerhet m.h.t. betaverdiene.

Angst

Sannsynligvis er det et gjensidig årsaksforhold mellom eksponering for mobbing og angst. Slik eksponering kan altså skape angst, men tegn på angst kan også øke risikoen for å bli mobbet (Olweus, 1993; Roland, 1999; Roland & Idsøe, 2001). Vi bruker likevel uttrykket ”predikere” som teknisk term.

Tabell 37 viser resultatene for elevene samlet.

Tabell 37

Alle elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.22	.30	.015	14.72	1.65
Mobbet homofobisk	.22	.24	.019	11.85	1.65

MR² =.24 F=475.70 N=2961

For alle elevene samlet er forklaringskraften til de to variablene på angst 24 %, noe som er betydelig. Beta verdien til konvensjonell mobbing er .30 og den som representerer homofobisk konvensjonell mobbing er .24. Begge verdiene er signifikante.

Tabell 38

Heterofile elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.18	.26	.015	12.05	1.44
Mobbet homofobisk	.16	.16	.021	7.67	1.44

MR² =.14 F=219.27 N=2743

For de heterofile elevene viser eksponering for konvensjonell mobbing en signifikant betaverdi på .26, mens den signifikante betaverdien for slik mobbing ved homofobiske uttrykk er .16.

Samlet effekt er 14 %.

Tabell 39

Bifile elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.48	.60	.063	7.76	1.34
Mobbet homofobisk	.04	.05	.075	.57	1.34

MR² =.39 F=41.95 N=132

Eksponering for konvensjonell mobbing gir en meget høy og signifikant betaverdi (.60) for de bifile elevene, mens betaverdien for denne mobbingen ved bruk av homofobiske uttrykk er lav og ikke signifikant.

Samlet effekt er sterk (39 %).

Til sist resultatene for de homofile elevene.

Tabell 40

Homofile elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Mobbet konvensjonelt	.37	.48	.136	2.73	5.52
Mobbet homofobisk	.19	.27	.126	1.53	5.52

MR² =.54 F=47.38 N=84

VIF er litt over 5.00.

For de homofile elevene er den signifikante betaverdien for eksponering for konvensjonell mobbing .48. Betaverdien for konvensjonell mobbing ved bruk av homofobiske uttrykk er .27, men denne verdien når ikke signifikansgrensen.

Samlet prediksjonskraft av de to variablene er meget sterk (54 %).

Konklusjon

Det er betydelige relasjoner mellom eksponering for konvensjonell mobbing og angst, og dette gjelder særlig for de bifile og homofile elevene. Det er også relasjoner mellom eksponering for homofobiske uttrykk og angst, men disse relasjonene er svakere og ikke så konsistente sammenliknet med mobbing uten homofobisk preg.

Samlet effekt av de to variablene er moderat for de heterofile, sterk for de bifile og svært sterk for de homofile elevene.

Også her er VIF litt over 5.00 for de homofile elevene. Ustandardiserte betaverdier avviker noe, men ikke mye, fra de standardiserte.

Mobbing av andre: depresjon, angst og eksponering for mobbing

Vi har tidligere vist at andelen plagere blant bifile og særlig homofile elever er mye større enn blant heterofile elever. Dette reiser et viktig spørsmål, nemlig om seksuell orientering ”i seg selv” predikerer mobbing av andre når vi kontrollerer for andre variabler. Videre er det av interesse å undersøke om andre variabler predikerer mobbing når vi kontrollerer ut effekten av blant annet bifil-homofil orientering.

Eksponering for konvensjonell mobbing (mobbet konvensjonelt) og slik mobbing med homofobisk innhold (homofobisk konvensjonelt) er to slike prediktor variabler. Angst og depresjon er de to andre.

Tabell 41

Alle elever: Mobbe andre: Prediktorvariabler er bifil og homofil orientering, eksponering for konvensjonell mobbing, eksponering for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold, angst og depresjon.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	-.05	-.01	.054	-.86	1.03
Homofil	.10	.02	.071	1.48	1.13
Mobbet konvensjonelt	.24	.24	.021	11.39	1.82
Homofobisk konvensjonelt	.40	.32	.026	15.02	1.83
Angst	.17	.12	.032	5.40	2.16
Depresjon	-.05	-.05	.023	-2.40	1.94

MR² =.31 F=213.98 N=2889

Tabellen viser at seksuell orientering ikke er relatert til å mobbe andre konvensjonelt når en kontrollerer ut effektene fra de fire andre variablene.

De sterkeste relasjonene til å mobbe andre finner en for å bli mobbet selv på konvensjonell måte (.24) og for å bli mobbet slik ved homofobiske uttrykk (.32).

Angst har også en signifikant, men nokså svak (.12) relasjon til å mobbe andre, mens depresjon har en svak og negativ (-.05), men signifikant relasjon.

Siden elevenes kjønn er en viktig faktor for mobbing av andre, er det gjort analyser av gutter og jenter hver for seg. Resultatene for guttene er i tabell 42.

Tabell 42

Gutter. Mobbe andre: Prediktorvariabler er bifil og homofil orientering, eksponering for konvensjonell mobbing, eksponering for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold, angst og depresjon.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	.01	.00	.112	.12	1.03
Homofil	.05	.01	.110	.47	1.19
Mobbet konvensjonelt	.26	.24	.034	7.54	2.18
Homofobisk konvensjonelt	.26	.22	.038	6.92	2.26
Angst	.31	.19	.058	5.28	2.73
Depresjon	.03	-.01	.042	.32	2.21

MR² =.32 F=118.57 N=1506

For guttene separat ser vi at resultatene ligner de for alle elevene samlet. Seksuell orientering har ingen relasjon til det å mobbe andre, mens eksponering for konvensjonell mobbing og mobbing på denne måten med homofobisk mobbing har forholdsvis sterke relasjoner til det å mobbe andre. For guttene er også angst relatert til å plage andre (.19), mens det ikke er noen relasjon mellom depresjon og mobbing. Tabell 43 viser resultatene for jentene.

Tabell 43

Jenter. Mobbe andre: Prediktorvariabler er bifil og homofil orientering, eksponering for konvensjonell mobbing, eksponering for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold, angst og depresjon.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Bifil	-.02	-.01	.047	-.47	1.04
Homofil	.16	.05	.076	2.04	1.07
Mobbet konvensjonelt	.20	.24	.023	8.81	1.46
Homofobisk konvensjonelt	.49	.33	.040	12.32	1.42
Angst	.06	.06	.030	2.09	1.75
Depresjon	-.00	-.00	.022	-.06	1.76

MR² =.29 F=93.03 N=1378

Resultatene for jentene ligner de for guttene, men en kan notere seg at homofil orientering har en signifikant om enn svak positiv relasjon til å plage andre. Videre er å bli mobbet ved homofobiske uttrykk ganske sterkt relatert til mobbing av andre for jentene.

Angst har en svak positiv (.06) og signifikant effekt på å mobbe andre, mens depresjon ikke har noen effekt.

Konklusjon

Årsaker til sammenhenger er vanskelige å fastslå på empirisk grunnlag når alle data hentes på ett og samme tidspunkt. Siden seksuell orientering neppe kan etableres av mobbing fra medelever, er resultatene ovenfor imidlertid verd å notere seg. Det viste seg at seksuell orientering ikke hadde noen effekt ”i seg selv” for alle elevene samlet når eksponering for mobbing og to viktige former for psykiske vansker, angst og depresjon, ble kontrollert for. For jentene var det imidlertid en svak, positiv effekt av homofil orientering. Ustandardisert beta (B) var her .16.

Samlet sett ser det altså ut til at den ekstremt høye andelen plagere blant bifile og særlig homofile elever neppe kan forklares ved deres seksuelle orientering i seg selv.

Eksponering for mobbing har en sterk relasjon til å mobbe andre også når en kontrollerer for seksuell orientering og for psykiske vansker. Det er også svake og usystematiske relasjoner mellom psykiske vansker og plaging av andre.

Hvordan eksponering for mobbing og psykiske problemer predikerer mobbing av andre for elever med ulik seksuell orientering er vårt neste spørsmål.

Seksuell orientering, eksponering for mobbing og psykiske vansker

I regresjonsanalysene nedenfor undersøker vi relasjonene mellom prediktor variablene eksponering for konvensjonell mobbing, depresjon, angst og den avhengige variabelen mobbing av andre på konvensjonell måte. Disse relasjonene uttrykker altså det ”unike” bidraget fra hver av prediktorene ved at effekten av de andre er kontrollert ut.

Et viktig spørsmål er om eksponering for mobbing ”predikerer” mobbing av andre forskjellig i de tre gruppene; heterofile, bifile og homofile elever. Tilsvarende får vi svar på om depresjon og angst predikerer mobbing av andre ulikt i de tre gruppene.

Tabell 44 viser resultatene for elevene samlet.

Tabell 44

Alle elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Blir mobbet	.42	.41	.019	22.59	1.29
Depresjon	-.08	-.08	.023	-3.53	1.90
Angst	.28	.20	.032	8.77	2.02
<hr/>					
MR ² =.25 F=315.60 N=2913					

Vi observerer en stor beta verdi for ”blir mobbet”, som altså betyr en ganske sterk relasjon mellom denne variabelen og mobbing av andre. Beta verdien for depresjon er svakt negativ og signifikant, mens betaverdien for angst er moderat, positiv og signifikant.

MR² =.25, som betyr at de tre variablene til sammen predikerer 25 % av variasjonen på den avhengige variabelen.

Nå følger analyser for de tre gruppene hver for seg; heterofile, bifile og homofile elever.

Tabell 45

Heterofile elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Blir mobbet	.39	.37	.020	14.75	1.16
Depresjon	-.06	-.06	.024	-2.47	1.71
Angst	.18	.12	.034	5.27	1.75
<hr/>					
MR ² =.17 F=180.79 N=2698					

Siden de heterofile elevene representerer det meget klare flertallet, er det ikke overraskende at verdiene i tabell 45 ligner de i tabell 44, som altså representerte alle elevene. Likevel ser vi at samlet forklart varians er lavere enn det tabellen for alle elevene viste (tabell 44).

Tabell 46

Bifile elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Blir mobbet	.49	.51	.090	5.39	1.66
Depresjon	-.14	-.14	.103	-1.31	2.01
Angst	.21	.18	.136	1.57	2.41
<u>MR² = .32 F=19.66 N=131</u>					

Forklaringen på at multiple R (predikert varians på avhengig variabel) er større i tabell 45 enn i tabell 44 finner vi i tabellene for de bifile og de homofile elevene.

For de bifile elevene, tabell 46, ser vi at predikert varians er 32 %. Her er det eksponering for mobbing som er den sterke prediktoren med en betaverdi på .51. Den konklusjonen som i det minste kan trekkes, er at rollene som mobbeoffer og plager har sterk sammenheng for de bifile elevene.

For de bifile elevene er det en moderat positiv relasjon mellom angst og mobbing av andre, når effekten av de to andre variablene er kontrollert ut. Tilsvarende er det en viss negativ relasjon mellom depresjon og mobbing. Ingen av disse to relasjonene er imidlertid signifikante.

Til slutt resultatene for de homofile elevene.

Tabell 47

Homofile elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

	B	Beta	Sf	t	VIF
Blir mobbet	.46	.46	.103	4.44	2.14
Depresjon	-.32	-.23	.230	-1.40	5.44
Angst	.78	.59	.222	3.50	5.90

MR² =.61 F=41.92 N=82

For depresjon og for angst er VIF litt over 5.00.

Også for de homofile elevene er det en sterk og signifikant relasjon (.46) mellom eksponering for mobbing og mobbing av andre. Relasjonen mellom depresjon og mobbing av andre er negativ, men ikke signifikant. Imidlertid er det beta verdien (.59) for angst som vekker oppsikt. Når det kontrolleres for effektene av eksponering for mobbing og depresjon, er det altså en meget sterk relasjon mellom angst og mobbing av andre for de homofile elevene.

Det kan nevnes at denne betaverdien er hele .67 for de homofile guttene.

Konklusjon

Det mest spesielle resultatet var at angst i så sterk grad predikerte mobbing av andre for de homofile elevene, når effekten av depresjon og av å bli mobbet selv var kontrollert ut. Imidlertid var VIF noe høy og en må ta et moderat forbehold når det gjelder styrkeforholdet mellom betaverdiene for angst og depresjon.

Når en inspiserer de ustandardiserte betaverdiene, ser en at beta for angst er svært mye høyere for de homofile elevene enn for de andre. Dette indikerer sterkt en særegenhet for disse elevene, selv om det må tas forbehold grunnet

litt høye VIF-verdier for disse elevene og for ganske høye standardfeil til målingene (Sf) for de homofile og de bifile elevene.

Kapittel 6

SAMMENDRAG

Undersøkelsen ble gjort ved anonymt spørreskjema til elever på 10. trinn våren 2008 og sent høsten 2008, og til sammen 3046 elever, 1463 jenter og 1583 gutter deltok. Undersøkelsen var landsdekkende og vi regner deltakende elever som representative for elevene på trinn 10 i Norge.

Hovedformålet med studien var å undersøke mobbing blant heterofile, bifile og homofile elever.

For å identifisere disse gruppene, ble elevene bedt om å svare på hvorvidt de vil foretrekke en kjæreste av samme kjønn som de selv. De som svarte "JA" på spørsmålet ble kategorisert som heterofile, de som svarte "ja" eller "nei" ble definert som bifile og de som svarte "NEI" ble betegnet som homofile.

De heteroseksuelle representerte omtrent 92 %, fordelt med ca. 94.0 % på guttene og ca. 90 % på jentene. 3.3 % av guttene og 2.7 % av jentene hadde en homofil orientering. Prosentandelen er 3.1 for alle elevene under ett. Til sammen 4.6 % av elevene ble betegnet som bifile. Blant guttene var prosentandelen 2.7, mens den var 6.8 blant jentene.

Uavhengig av involvering i mobbing, ble disse gruppene undersøkt for symptomer på depresjon og angst. Resultatene viste at de bifile elevene hadde en gjennomsnittsskåre på depresjoner som var omtrent dobbelt så høy som de heterofile. De homofile elevene hadde en enda høyere skåre enn for de bifile, men denne forskjellen er ikke signifikant. Forskjellen mellom gruppene så ut til å være noe sterkere for guttene enn for jentene og dette viste seg mest i forskjellen mellom de bifile og de homofile elevene.

For angst var det en enda større forskjell mellom gruppene, ved at de bifile elevene hadde en gjennomsnittsskåre som var to og en halv gang høyere

enn den for de heterofile elevene. De homofile elevene hadde en skåre som var omtrent fem ganger så høy som de heterofile.

Som for depresjoner, og i enda sterkere grad, er forskjellen mellom gruppene mest tydelig for guttene. En illustrasjon er angstskåren som var åtte-ni ganger så høy for de homofile guttene som for de heterofile. Disse resultatene viser at de bifile og særlig de homofile elevene har svært mye mer psykiske vansker enn de heterofile, en konklusjon som er viktig i seg selv.

Resultatene viser også godt samsvar med tidligere funn og tyder på at metoden for å bestemme seksuell orientering i denne studien gir valide resultater. Dette var viktig for å undersøke mobbing i de ulike kategoriene.

Hovedkonklusjonen er at langt flere bifile elever enn heterofile utsettes for mobbing og at andelen homofile elever som mobbes er ekstremt høy. Disse forskjellene mellom gruppene er betydelig sterkere for guttene enn for jentene. Dette bildet viser seg ved konvensjonell mobbing, mobbing via mobiltelefon og på internett.

Mobbeofre

For mobbing ansikt til ansikt, her kalt konvensjonell mobbing, blir mer enn dobbelt så mange bifile som heterofile elever mobbet 2-3 ganger per måned eller oftere, mens nesten fem ganger så mange homofile som heterofile mobbes. Blant de heterofile guttene er det 36 % som oppgir at de mobbes 2-3 ganger per måned.

Andel elever som mobbes via mobiltelefon er generelt lavere enn andelen som mobbes på konvensjonell måte. Mønsteret mellom gruppene er imidlertid det samme, bare at forskjellene er enda større. En illustrasjon er at 2.1 % av de heterofile guttene mobbes via mobiltelefon mens 38 % av de homofile guttene utsettes for slik mobbing.

Resultatene for å bli mobbet på internett er nokså like resultatene for

mobbing via mobiltelefon. Langt flere av de bifile enn de heterofile elevene mobbes, og utslaget er svært stort for de homofile elevene. Forskjellen mellom gruppene er klart mest markert for guttene også for mobbing via internett.

Når vi til slutt registrerer elever som blir mobbet 2-3 ganger per måned eller oftere på en eller flere måter, konvensjonelt, via mobiltelefon eller på internett, danner det seg et bilde av en svært stor overrepresentasjon blant de bifile og særlig de homofile elevene. Prosentandelene er 6.6, 15.2 og 34.8 for henholdsvis de heterofile, de bifile og de homofile elevene.

Utslagene var klart størst for guttene, der prosentandelene var 7.3, 23.8 og 48.0 for henholdsvis de heterofile, bifile og homofile guttene. Når omtrent halvparten av de homofile guttene utsettes for mobbing 2-3 ganger per måned er selvsagt dette særlig oppsiktsvekkende.

Eksposering for homofobisk mobbing

Når uttrykk som homse eller lesbe blir brukt som virkemiddel ved mobbing, har vi kalt dette for homofobisk mobbing. Andel elever som utsettes for denne formen for mobbing ansikt til ansikt er 3.5 %, altså lavere enn den totale andelen mobbeofre.

Forskjellen mellom gruppene er meget stor, ved at prosentandelene er 2.5, 8.0 og 27.0 for henholdsvis de heterofile, de bifile og de homofile elevene. Også kjønnsforskjellen er svært markert, ved at langt flere gutter enn jenter utsettes for konvensjonell, homofobisk mobbing.

Bare et lite mindretall av elevene blir mobbet ved homofobiske uttrykk på mobiltelefonen (1.9 %). På internett er også prosentandelen lav (2.4).

Mønsteret er ellers at langt flere av de bifile elevene enn de heterofile mobbes ved homofobiske uttrykk både via mobiltelefonen og på internett og at enda flere av de homofile elevene mobbes på denne måten. Her er prosentandelene 23.6 og 29.2 for henholdsvis mobiltelefon og internett.

Igjen er det markert flere gutter enn jenter som mobbes ved homofobiske uttrykk i alle tre grupper.

I alt 4.2 % av elevene blir mobbet ved homofobiske uttrykk på en eller flere måter: altså ansikt til ansikt, via mobiltelefon eller via internett. Guttene er i meget klart flertall, ved at prosentdelen er 6.9 mot 1.2 blant jentene. Denne forskjellen mellom jenter og gutter er mye større enn de resultatene en får når homofobiske uttrykk ikke defineres inn i spørsmålene.

Blant de bifile guttene utsettes 31 % for mobbing med homofobisk innhold, mens hele 50 % av de homofile guttene mobbes ved slike uttrykk. De bifile jentene rammes nesten ikke av slik mobbing, mens ca 15 % av de homofile jentene opplever homofobisk mobbing.

Tendensen ser altså ut til å være at mobbing ved bruk av homofobiske uttrykk bare rammer en meget liten del av de heterofile elevene, men at svært mange av de bifile eller homofile guttene rammes. Problemet er også til stede for de homofile jentene.

Plagere

Hovedmønsteret ved alle formene for mobbing av andre var nokså likt det en fant for mobbeofrene, men kjønnsforskjellene for plagene var enda mer markerte. Denne kjønnsforskjellen i disfavør av guttene er generelt registrert i tidligere forskning (Roland, 2007), mens tilleggsinformasjonen i denne studien knytter seg til bifile og homofile elever.

De to rollene

Et viktig funn var at rollene som mobbeoffer og plager overlappet, eller samvarierte mye mer for de homofile elevene enn for de heterofile. For de heterofile elevene var det en samvariasjon på ca. 21 %, mens samvariasjonen for de homofile var på ca. 50 %. Guttene og jentene i de to gruppene, heterofile og homofile, er nokså like når det gjelder denne samvariasjonen. Blant de bifile elevene er samvariasjonen meget høy for

guttene (ca 50 %), men bare i underkant av 6 % for jentene.

Dette betyr altså at de to rollene overlappet sterkt blant de homofile elevene og de bifile guttene.

Andre samvariasjoner

Bifile og særlig homofile elever rapporterte om betydelig mer depresjon og angst enn de heterofile elevene, som nevnt ovenfor. Videre ble langt flere bifile og særlig homofile elever mobbet. Det ble derfor gjort multiple regresjonsanalyser for å isolere effektene av ulike variabler.

Eksponering for mobbing

Resultatene viste at særlig eksponering for mobbing ansikt til ansikt, men også slik mobbing med et homofobisk innhold, predikerte depresjoner i betydelig grad når effekten av seksuell orientering ble kontrollert ut. Resultatet var det samme for angst, men i sterkere grad.

På samme måte viste analysen at både bifil og homofil orientering predikerte både depresjon og angst, når effekten av eksponering for mobbing ble kontrollert for. Denne effekten av bifil og homofil orientering var imidlertid svakere enn den for å bli mobbet.

Generelt var utslagene sterkere for guttene enn for jentene.

Resultatene kan tolkes slik at eksponering for mobbing er ganske sterkt relatert til depresjon og angst. Homofobisk innhold i slik mobbing forsterker trolig denne effekten. Bifil og særlig homofil orientering er en mindre risiko ”i seg selv” for depresjon og særlig angst.

Et viktig spørsmål var også hvorvidt eksponering for mobbing var ulikt relatert til depresjon og angst for de heterofile, bifile og homofile elevene.

Resultatene viste at relasjonene gjennomgående var betydelig sterkere for de bifile elevene sammenliknet med de heterofile og at relasjonene var sterkest for de homofile elevene.

Dersom en forutsetter at eksponering for mobbing bidrar til depresjoner og angst, viser dette resultatet at slik eksponering har større negativ effekt for de bifile og mest for de homofile elevene.

Mobbing

En ganske konsistent konklusjon fra tidligere forskning er at depresjon empirisk sett ikke predikerer mobbing av andre og at det er heller ikke er godt teoretisk grunnlag for å vente en årsaks sammenheng (Olweus, 1993; Roland & Idsøe, 2001). Når det gjelder angst, er resultatene ikke så konsistente (Roland, 2007).

Tidligere studier har også vist at rollene som plager og mobbeoffer overlapper til en viss grad og at mobbeofrene skårer høyere på angst og depresjoner enn andre elever. Dette gjør at eksponering for mobbing bør kontrolleres for når en undersøker sammenhenger mellom psykiske vansker og mobbing av andre.

I denne studien hadde vi også muligheten for å inkludere seksuell orientering i analysene.

Et viktig resultat var at seksuell orientering ikke kunne predikere mobbing av andre for elevene samlet, når en kontrollerte for eksponering for mobbing og psykiske vansker. For jentene var det imidlertid en svak positiv effekt av homofil orientering på å mobbe andre. Generelt sett viste da resultatene at seksuell orientering ”i seg selv” ikke var noen viktig prediktor for å plage andre.

Depresjon hadde ingen verdi som prediktor av å mobbe andre når en kontrollerte for effekten av de andre variablene, mens angst hadde en viss verdi som prediktor.

De sterke prediktorene for å mobbe andre var å selv bli mobbet; ansikt til ansikt og slik mobbing med homofobisk innhold.

Analysen ble ført videre ved å undersøke gruppene hver for seg; heterofile, bifile og homofile elever. Hensikten var å se om eksponering for mobbing og psykiske vansker ville predikere mobbing av andre ulikt i de tre gruppene.

Resultatene viste at eksponering for konvensjonell mobbing predikerte mobbing av andre betydelig sterkere for de bifile og de homofile elevene enn for de heterofile. Videre så vi at angst predikerte mobbing av andre stekt for de bifile og svært sterkt for de homofile elevene.

Kapittel 7

MULIGE ÅRSAKER

De sentrale funnene var at bifile og homofile elever var svært mye mer eksponert for mobbing - og selv deltok langt mer i mobbing - enn de heterofile elevene. Et naturlig spørsmål er hvilke årsaker som ligger bak.

Eksposering for mobbing

En annen seksuell orientering enn majoriteten kan kanskje gjøre bifile og homofile mennesker særlig sårbare for negativ kommunikasjon fra andre. De tidlige tenårene kan være ekstra vanskelige, da bevissthet om annerledes seksuell orientering enn flertallet, kan bli sentral og kanskje traumatisk for mange. I så fall kan det skape en følelse av å bli mobbet selv ved nokså vage tegn, som heterofile elever muligens ikke vil rapportere som mobbing. Dette kan i så fall være en delvis forklaring på at så mange bifile og særlig homofile elever rapporterer om eksponering for mobbing. Om slike mekanismer gjør seg gjeldende, fortjener i høyeste grad grundige studier.

Imidlertid er noe av grunnmekanismen ved mobbing å merke ubehaget hos mobbeofferet og å bli stimulert av dette til videre mobbing (Roland, 2007). Dersom noe av forklaringen på de svært høye andelene mobbeofre blant bifile og særlig homofile elever er slik som antydnet ovenfor, kan en trolig anta at elever på 10. trinn vil merke ubehag hos de som de plager – og at dette stimulerer til å fortsette.

En minst like viktig forklaring som sårbarhet, er kanskje det stigma som bifile og homofile mennesker utgjør også i vår tid i Norge (Pedersen, 2005). Å være stigmatisert som kategori, betyr å høre til en gruppe som det hefter noe negativt til. Terskelen for å oppføre seg lite respektfullt overfor de som er stigmatisert er lavere enn for grupper som har høy anseelse (Martinussen,

1991).

Bifil og homofil orientering utgjør et sterkere stigma for gutter enn for jenter (Pedersen, 2005). Dette styrker resonnementene ovenfor, fordi bifil og homofil orientering er en sterkere risikofaktor for guttene enn for jentene når det gjelder å bli mobbet.

Eksponering for mobbing er relatert til angst og angsten skapes i hvert fall delvis av å bli mobbet. Relasjonen var sterk for de bifile og de homofile elevene og tyder på at eksponering for mobbing er mer angstskapende for disse elevene. Når så angst er en klar stimulator for plagerne, har man trolig med en ond sirkel å gjøre.

De mekanismene som er antydnet ovenfor ser ut til å gjelde for konvensjonell mobbing, via mobiltelefon og på internett. Omfanget av konvensjonell mobbing er imidlertid størst ved formen ansikt til ansikt.

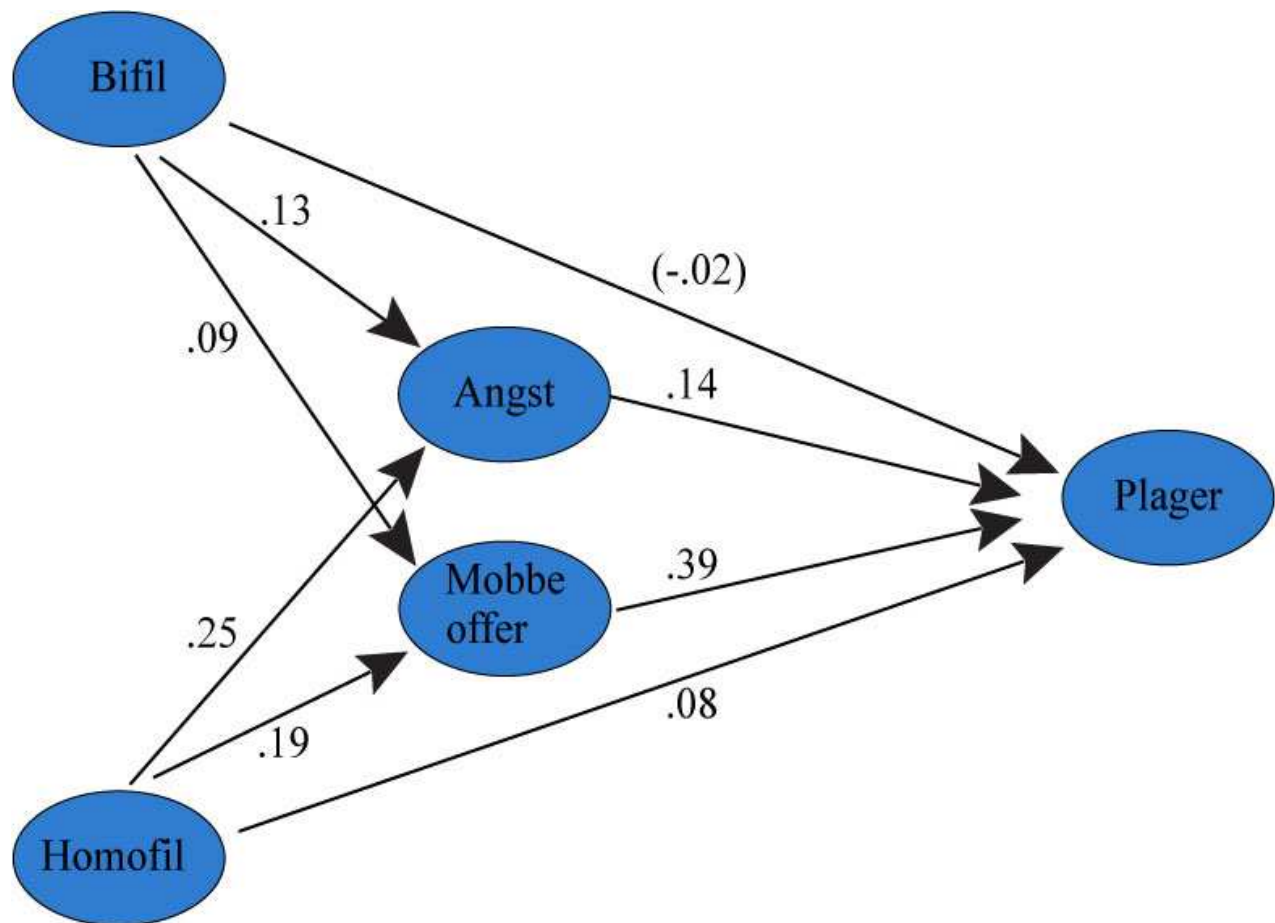
Mobbing av andre

Et meget overraskende funn var den svært høye andelen av bifile og særlig homofile elever blant plagerne. Imidlertid viste regresjonsanalyser at seksuell orientering ”i seg selv” ikke var relatert til å mobbe andre, når en kontrollerte ut effekten av å bli mobbet selv samt effekten av angst. På denne bakgrunnen kan det være grunn til å anta at eksponering for mobbing og angst kan være mellomliggende variabler i en årsakskjede. Disse to mellomliggende variablene - eksponering for mobbing og angst - er relatert til hverandre og årsaksforholdet er sannsynligvis gjensidig.

Figuren på neste side viser denne antatte årsaksmodellen.

Figur 1

Sti-modell for årsaker til rollen som plager blant bifile og homofile elever.

Tallene representerer standardiserte betaverdier. Verdier satt i parentes er ikke signifikante. Alle VIF-verdier er lave.

Modellen viser at bifil seksuell orientering ikke har noen direkte effekt på tendensen til å mobbe andre, mens homofil orientering har en svak effekt. Bifil orientering har en moderat direkte effekt på angst, mens homofil orientering har en betydelig direkte effekt på angst. Videre har bifil orientering en svak direkte effekt på eksponering for mobbing, mens homofil orientering har en moderat slik effekt.

Angst har en moderat direkte effekt på plaging, og eksponering for mobbing har en sterk direkte effekt på mobbing av andre.

Siden bifil og særlig homofil orientering har direkte effekter på både angst og eksponering for mobbing, har bifil og særlig homofil orientering også indirekte effekter på å plage andre, altså via effektene de har på de to mellom liggende variablene.

I et mindre teknisk språk viser da modellen at bifil og homofil orientering ”i seg selv” ikke har stor betydning for plaging av andre, men at disse orienteringene drar opp risikoen for å bli mobbet og angst, som øker risikoen for å mobbe andre.

Uttrykket ”i seg selv” betyr effekt når en kontrollerer for effekten av de andre variablene i den gitte modellen. Imidlertid kan en lett tenke seg andre forhold – variabler – som kunne vært tatt med. For eksempel ser en at homofil orientering ”i seg selv” har en viss og signifikant effekt på å mobbe andre. Men det kan godt tenkes at homofile elever også er utsatte for andre påkjenninger enn høy risiko for å bli mobbet og at dette kan bidra til mobbing av andre. Derfor må uttrykket ”i seg selv” forstås ut fra den modellen som er brukt og ikke tas bokstavelig.

Denne studien har vist at bifile og homofile elever, særlig guttene, er svært sterkt overrepresenterte som både mobbeofre og plagere. Mye tyder også på at eksponering for mobbing har en enda mer negativ virkning på bifile og homofile elever enn på heterofile.

Derfor er det et åpenbart behov for mer kunnskap. En lengdesnittsstudie over en del år kunne nærmere avdekke årsaksforhold og følger. Imidlertid måtte en slik studie omfatte et stort antall elever for å håndtere problemet med ”dobbel minoritet”. En annen god innfallsport måtte være å gjøre en kvalitativ studie direkte mot målgruppen, for eksempel blant medlemmer av organisasjoner for bifile og homofile.

Tiltak som treffer problemstillingen bør også utvikles og utprøves på en forsvarlig måte.

REFERANSER

Auestad, G. & Roland, E. (2005). *Mobbing og mobiltelefon*. I *Spesialpedagogikk*, 04, side 4 - 11.

Barne- og likestillingsdepartementet (2007). *Rapport. Trygghet og mangfold. En skeiv erfaringskonferanse*. Oslo. Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet (2008). *Regjeringens handlingsplan. Bedre livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner 2009-2012*. Oslo. Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepatementet (2001). *St.meld. nr. 25 (2000 – 2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge*.

Bru, E. (1998) *Skolemiljø og psykososiale vansker*. Senter for atferdsforskning, HiS.

Bru, E., Boyesen, M., Munthe, E. & Roland, E. (1998). *Perceived social support at school and emotional and musculoskeletal complaints among Norwegian 8th grade students*. I *Scandinavian Journal of Educational Research*, 4, side 339 – 356.

Derogatis, L.B, Lipman R.S., Uhlenhut, E.H. & Covi, L. (1974). *The Hopkins Symptom Checklist: a self report inventory*. *Behav Sci* 19:1-5.

Fandrem, H, Sam, D.L. & Roland, E. (2008). *Depressive symptoms among native and immigrant adolescents in Norway: The role of gender and urbanization*. Social Indicators Research.

Fasting, K., Brackenridge, C. & Sungot-Borgen J. (2003). *Experiences of sexual harassment and abuse among Norwegian elite female athletes and nonathletes*. I American alliance for health, physical education, recreation and dance, vol.74, nr.1.

Hegna, K. K. (2001). *Høyere forekomst av selvmordsforsøk blant homofile ungdommer*. I Tidsskrift for Den norske legeforening nr 09, 2001.

Heinemann, P.P. (1973). *Mobbing. Gruppevold blant barn og voksne*. Oslo. Gyldendal.

Hellesund, T. (2006). *Møtet med "den andre" – unge homofile og selvmord*. I Suicidologi 2006 årg.11, nr.2.

Helseth, H. (2007). *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge*. Høgskolen i Nesna.

Isaacs, J., Hodges, V. E., Salmivalli, C. (2008). *Long-term Consequences of Victimization by Peers: A Follow-up from Adolescence to Young Adulthood*. I *European Journal of Developmental Science* 2008, Vol. 2, No. 4, 387 – 397.

Martinussen, W (1991). *Sosiologisk analyse. En innføring*. Universitetsforlaget. Oslo.

Moseng, B. U. (2007). *Vold mot lesbiske og homofile tenåringer. En representativ undersøkelse av omfang, risiko og beskyttelse – Ung i Oslo 2006. Rapport 19/07. NOVA*

Moseng, B. (2007b). *Selvmondsatferd blant sammekjønnsseksuelle kvinner og menn: funn fra nyere representative studier*. I Suicidologi 2007, årg. 12, nr. 1.

- Moseng, B. & Hegna, K. K. (1999). *Levekår og livskvalitet blant lesbiske kvinner og homofile menn*. Oslo. NOVA.
- Mossige, S. (2001). *Ungdoms holdninger til seksuelle krenkelser og overgrep: ungdommers oppfatning av barn som legitime mål for seksuelle handlinger*. Oslo. NOVA. Bind nr. 16/2001.
- Olweus, D. (1974) *Hakkekyllinger og skolebøller. Forskning om skolemobbing*. Oslo. Cappelen.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford, Blackwell.
- Olweus, D. O. & Roland, E. (1983). *Mobbing. Bakgrund og tiltak*. Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet.
- Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). *Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyberbullying*. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.
- Pedersen, W. (2005). *Nye seksualiteter*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Pepler, D.J. & Craig, W.M. (1995) *A peek behind the fence: Naturalistic observations of aggressive children with remote audiovisual recording*. I *Developmental Psychology*, 31, side 548 – 553.
- Pikas, A. (1976). *Slik stopper vi mobbing*. Oslo, Gyldendal.
- Roland, E. (1983). *Strategi mot mobbing*. Stavanger. Universitetsforlaget.
- Roland, E. (1999). *School influences on Bullying*. Stavanger. Rebell forlag.
- Roland, E. (2002). *Mobbing gjennom mobiltelefon*. I *Spesialpedagogikk*, 03, side 3 – 8.

Roland, E. (2002b), *Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts*, Educational Research, 44, 1, p. 55-67.

Roland, E. (2002c), *Aggression, Depression and Bullying Others*, Aggressive Behavior, 28, p. 198-206.

Roland, E. (2007). *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* Oslo. Universitetsforlaget.

Roland, E. & Idsøe, T. (2001). *Aggression and Bullying*. I *Aggressive Behavior*, 27, side 446 – 462.

Roland, E. & Galloway, D. (2004). *Is the direct approach to reduce bullying always the best?* I Smith, P.K., Pepler, D. og Rigby K. (red.) *Bullying in schools. How successful can interventions be?* Cambridge. Cambridge University Press.

Roland, E. & Vaaland, G.S. (1995). *Mobbing. En lærerveiledning*. Oslo. Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet.

Roland, E. & Vaaland, G.S. (2003). *Zero, SAFs program mot mobbing. En lærerveiledning*. Stavanger, Senter for atferdsforskning.

Røthing, Å. (2007). *Homonegativisme og homofobi i klasserommet – marginaliserte maskuliniteter, disiplinerende jenter og rådville lærere*. I *Tidsskrift for ungdomsforskning nr. 1 2007*, side 27 – 51.

Røthing, Å. (2005). *Seksualitet i skolen: normer, brytninger og håndteringsstrategier*. I Repstad, P. og Henriksen J.O. (red.): *Mykere kristendom? Sørlandsregion i endring*. Bergen. Fagbokforlaget 2005.

Røthing, Å. & Svendsen, H. (2008). *Norske verdier: Homotoleranse og heteroseksualitet*. I Leirvik, O. og Røthing, Å (red.): *Verdier*. Oslo. Universitetsforlaget.

Salmivalli, C. & Peets, K. *Bullies, Victims, and Bully-Victim Relationships in Middle Childhood and Early Adolescence*. I Rubin, K. H., Bukowski, W. M. og Laursen, B. (2009). *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups*.

Sharif, S. (2008) *Cyber-bullying. Issues and solutions for school, the classroom and the home*. London: Routledge.

Sundnes, A. E. C. (2003). *Kamp om ordet: en fortolkende studie av skjellsord blant ungdom*. Oslo. Hovedoppgave i pedagogikk.

Tikkanen, T. og Junge, A. (2004). *Realisering av en visjon om et mobbefritt oppvekstmiljø for barn og unge*. Report-2004/233. Stavanger:RF Rogalandsforskning.

Utdanningsdirektoratet (2007). *Elevenes skolemiljø. Kapittel 9 I opplæringsloven*. Oslo. Utdanningsdirektoratet.

Utdannings- og forskningsdepartementet: *Opplæringsloven*. Oslo

Witkowska, E. (2005). *Sexual harassment in schools – prevalence, structure and perceptions*. Stockholm. Arbete og Halsa vetenskapelig skriftserie.

Wonnacott, R.J. & Wonnacot, T.H. (1985). *Introductory statistics*. New York: John Wiley & Sons.

Ybarra, M.L. & Mitchell, K.J. (2004). *Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics*. *Journal of Adolescence*, 27, 319-336.

APPENDIKS

Figurer

Figur 1. Sti-modell for årsaker til rollen som plager blant bifile og homofile elever.

Tabeller

Tabell 1. Seksuell orientering: Omfang av heterofile, bifile og homofile gutter og jenter.

Tabell 2. Faktorene depressive symptomer (depresjon) og angst symptomer (angst). Faktorladninger og forklart varians.

Tabell 3. Cronbach's Alpha for faktorene depresjon og angst.

Tabell 4. Depresjon blant heterofile, bifile og homofile elever. Gjennomsnitt, standardavvik (sd) og N.

Tabell 5. Angst blant heterofile, bifile og homofile elever. Gjennomsnitt, standardavvik (sd) og N.

Tabell 6. Omfang av å bli mobbet ved konvensjonell mobbing.

Tabell 7. Omfang av å bli mobbet ved bruk av mobiltelefon.

Tabell 8. Omfang av å bli mobbet på internett.

Tabell 9. Omfang av å bli mobbet samlet.

Tabell 10. Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk, konvensjonelt.

Tabell 11. Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk, ved bruk av mobiltelefon.

- Tabell 12. Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk på internett.
- Tabell 13. Omfang av å bli mobbet ved homofobiske uttrykk, samlet.
- Tabell 14. Omfang av å mobbe andre ved konvensjonell mobbing.
- Tabell 15. Omfang av å mobbe andre ved bruk av mobiltelefon.
- Tabell 16. Omfang av å mobbe andre på internett.
- Tabell 17. Omfang av å mobbe andre, samlet.
- Tabell 18. Omfang av å mobbe andre ved homofobiske uttrykk, konvensjonelt.
- Tabell 19. Omfang av å mobbe andre ved homofobiske uttrykk, ved bruk av mobiltelefon.
- Tabell 20. Omfang av å mobbe andre ved homofobiske uttrykk på internett.
- Tabell 21. Omfang av å mobbe andre ved bruk av homofobiske uttrykk, samlet.
- Tabell 22. Faktoranalyse av svarene på skalaen om å bli mobbet og å mobbe andre.
- Tabell 23. Cronbach's alpha. Bli mobbet og å mobbe andre.
- Tabell 24. Korrelasjon mellom å bli mobbet og å mobbe andre.
- Tabell 25. Faktorenløsninger: Konvensjonell mobbing (konvensjonell) og slik mobbing ved homofobiske uttrykk (homofobisk).
- Tabell 26. Cronbach's Alpha for eksponering for konvensjonell mobbing og slik mobbing ved homofobiske uttrykk.

Tabell 27. Alle elever. Depresjon predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

Tabell 28. Jenter. Depresjon predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

Tabell 29. Gutter. Depresjon predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

Tabell 30. Alle elever. Angst predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

Tabell 31. Jenter. Angst predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

Tabell 32. Gutter. Angst predikert av seksuell orientering og av å bli mobbet.

Tabell 33. Alle elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 34. Heterofile elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 35. Bifile elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 36. Homofile elever: Depresjon predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 37. Alle elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 38: Heterofile elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 39. Bifile elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 40. Homofile elever: Angst predikert av konvensjonell mobbing og konvensjonell homofobisk mobbing

Tabell 41. Alle elever: Mobbe andre: Prediktorvariabler er bifil og homofil orientering, eksponering for konvensjonell mobbing, eksponering for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold, angst og depresjon.

Tabell 42. Gutter. Mobbe andre: Prediktorvariabler er bifil og homofil orientering, eksponering for konvensjonell mobbing, eksponering for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold, angst og depresjon.

Tabell 43. Jenter. Mobbe andre: Prediktorvariabler er bifil og homofil orientering, eksponering for konvensjonell mobbing, eksponering for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold, angst og depresjon.

Tabell 44. Alle elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

Tabell 45. Heterofile elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

Tabell 46. Bifile elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

Tabell 47. Homofile elever: Mobbe andre konvensjonelt. Uavhengige variabler er angst, depresjon og å bli mobbet konvensjonelt.

KORRELASJONSMATRISER

Angst: Symptomer på angst
 Dep: Depressive symptomer
 OfferK: Offer for konvensjonell mobbing
 OfferH: Offer for konvensjonell mobbing med homofobisk innhold
 PlagerK: (som for mobbeofre)
 PlagerH: (som for mobbeofre)

Heterofil

	Angst	Dep	OfferK	OfferH	PlagerK	PlagerH
	-	.88	.75	.70	.72	.73
Dep	.88	-	.70	.65	.61	.64
OfferK	.73	.70	-	.91	.71	.82
OfferH	.70	.65	.91	-	.70	.85
PlagerK	.72	.61	.71	.70	-	.88
PlagerH	.73	.64	.82	.85	.88	-

Bifil

	Angst	Dep	OfferK	OfferH	PlagerK	PlagerH
Angst	-	.69	.62	.35	.40	.43
Dep	.69	-	.51	.23	.25	.16
OfferK	.62	.51	-	.50	.55	.47
OfferH	.35	.23	.50	-	.51	.47
PlagerK	.40	.25	.55	.51	-	.81
PlagerH	.43	.16	.47	.47	.81	-

Homofil

	Angst	Dep	OfferK	OfferH	PlagerK	PlagerH
Angst	-	.63	.35	.30	.21	.20
Dep	.63	-	.32	.20	.14	.13
OfferK	.35	.32	-	.56	.39	.33
OfferH	.30	.20	.56	-	.42	.49
PlagerK	.21	.14	.39	.42	-	.67
PlagerH	.20	.13	.33	.49	.67	-

FREKVENSTABELLER:

Avhengige variabler i regresjonsanalysene

Heterofile elever:

Angst

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1982	70,1	71,1	71,1
	,25	341	12,1	12,2	83,3
	,50	179	6,3	6,4	89,7
	,75	94	3,3	3,4	93,1
	1,00	66	2,3	2,4	95,5
	1,25	27	1,0	1,0	96,4
	1,50	37	1,3	1,3	97,8
	1,75	13	,5	,5	98,2
	2,00	19	,7	,7	98,9
	2,25	7	,2	,3	99,2
	2,50	4	,1	,1	99,3
	2,75	2	,1	,1	99,4
	3,00	17	,6	,6	100,0
	Total	2788	98,7	100,0	
Missing	System	38	1,3		
Total		2826	100,0		

Depresion

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	559	19,8	20,3	20,3
	,14	323	11,4	11,7	32,0
	,29	297	10,5	10,8	42,7
	,43	284	10,0	10,3	53,0
	,57	234	8,3	8,5	61,5
	,71	211	7,5	7,7	69,2
	,86	162	5,7	5,9	75,1
	1,00	132	4,7	4,8	79,8
	1,14	108	3,8	3,9	83,8
	1,29	80	2,8	2,9	86,7
	1,43	60	2,1	2,2	88,8
	1,57	66	2,3	2,4	91,2
	1,71	46	1,6	1,7	92,9
	1,86	49	1,7	1,8	94,7
	2,00	40	1,4	1,5	96,1
	2,14	28	1,0	1,0	97,1
	2,29	22	,8	,8	97,9
	2,43	16	,6	,6	98,5
	2,57	10	,4	,4	98,9
	2,71	7	,2	,3	99,1
	2,86	5	,2	,2	99,3
	3,00	19	,7	,7	100,0
	Total	2758	97,6	100,0	
Missing	System	68	2,4		
Total		2826	100,0		

Mobbe andre konvensjonelt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	1574	55,7	56,0	56,0
	,33	447	15,8	15,9	71,9
	,67	322	11,4	11,5	83,4
	1,00	245	8,7	8,7	92,1
	1,33	68	2,4	2,4	94,5
	1,67	44	1,6	1,6	96,1
	2,00	35	1,2	1,2	97,3
	2,33	12	,4	,4	97,8
	2,67	24	,8	,9	98,6
	3,00	8	,3	,3	98,9
	3,67	4	,1	,1	99,0
	4,00	27	1,0	1,0	100,0
	Total	2810	99,4	100,0	
Missing	System	16	,6		
Total		2826	100,0		

Bifile elever:

Angst

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	59	42,8	43,1	43,1
	,25	20	14,5	14,6	57,7
	,50	15	10,9	10,9	68,6
	,75	15	10,9	10,9	79,6
	1,00	7	5,1	5,1	84,7
	1,25	6	4,3	4,4	89,1
	1,50	2	1,4	1,5	90,5
	1,75	6	4,3	4,4	94,9
	2,00	1	,7	,7	95,6
	2,25	1	,7	,7	96,4
	2,50	3	2,2	2,2	98,5
	3,00	2	1,4	1,5	100,0
	Total	137	99,3	100,0	
Missing	System	1	,7		
Total		138	100,0		

Depresion

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	11	8,0	8,1	8,1
	,14	2	1,4	1,5	9,6
	,29	11	8,0	8,1	17,6
	,43	10	7,2	7,4	25,0
	,57	9	6,5	6,6	31,6
	,71	7	5,1	5,1	36,8
	,86	9	6,5	6,6	43,4
	1,00	7	5,1	5,1	48,5
	1,14	8	5,8	5,9	54,4
	1,29	8	5,8	5,9	60,3
	1,43	10	7,2	7,4	67,6
	1,57	5	3,6	3,7	71,3
	1,71	8	5,8	5,9	77,2
	1,86	3	2,2	2,2	79,4
	2,00	4	2,9	2,9	82,4
	2,14	5	3,6	3,7	86,0
	2,29	7	5,1	5,1	91,2
	2,43	1	,7	,7	91,9
	2,57	2	1,4	1,5	93,4
	2,71	2	1,4	1,5	94,9
	2,86	3	2,2	2,2	97,1
	3,00	4	2,9	2,9	100,0
	Total	136	98,6	100,0	
Missing	System	2	1,4		
Total		138	100,0		

Mobbe andre konvensjonelt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	67	48,6	48,9	48,9
	,33	21	15,2	15,3	64,2
	,67	21	15,2	15,3	79,6
	1,00	16	11,6	11,7	91,2
	1,33	2	1,4	1,5	92,7
	1,67	1	,7	,7	93,4
	2,00	2	1,4	1,5	94,9
	2,67	1	,7	,7	95,6
	3,00	3	2,2	2,2	97,8
	4,00	3	2,2	2,2	100,0
	Total	137	99,3	100,0	
Missing	System	1	,7		
Total		138	100,0		

Homofile elever:

Angst

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	38	42,7	43,2	43,2
	,25	6	6,7	6,8	50,0
	,50	6	6,7	6,8	56,8
	,75	4	4,5	4,5	61,4
	1,00	5	5,6	5,7	67,0
	1,25	1	1,1	1,1	68,2
	1,50	2	2,2	2,3	70,5
	1,75	4	4,5	4,5	75,0
	2,00	2	2,2	2,3	77,3
	2,25	4	4,5	4,5	81,8
	2,75	1	1,1	1,1	83,0
	3,00	15	16,9	17,0	100,0
	Total	88	98,9	100,0	
Missing	System	1	1,1		
Total		89	100,0		

Depresjon

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	15	16,9	17,2	17,2
	,14	6	6,7	6,9	24,1
	,29	5	5,6	5,7	29,9
	,43	1	1,1	1,1	31,0
	,57	4	4,5	4,6	35,6
	,71	3	3,4	3,4	39,1
	,86	3	3,4	3,4	42,5
	1,00	6	6,7	6,9	49,4
	1,14	3	3,4	3,4	52,9
	1,29	3	3,4	3,4	56,3
	1,43	4	4,5	4,6	60,9
	1,57	4	4,5	4,6	65,5
	1,71	5	5,6	5,7	71,3
	2,00	2	2,2	2,3	73,6
	2,14	2	2,2	2,3	75,9
	2,29	1	1,1	1,1	77,0
	2,43	4	4,5	4,6	81,6
	2,57	1	1,1	1,1	82,8
	2,71	1	1,1	1,1	83,9
	3,00	14	15,7	16,1	100,0
	Total	87	97,8	100,0	
Missing	System	2	2,2		
Total		89	100,0		

Mobbe andre konvensjonelt

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	33	37,1	37,5	37,5
	,33	12	13,5	13,6	51,1
	,67	11	12,4	12,5	63,6
	1,00	7	7,9	8,0	71,6
	1,67	1	1,1	1,1	72,7
	2,00	3	3,4	3,4	76,1
	2,33	2	2,2	2,3	78,4
	2,67	2	2,2	2,3	80,7
	3,00	1	1,1	1,1	81,8
	3,33	1	1,1	1,1	83,0
	4,00	15	16,9	17,0	100,0
	Total	88	98,9	100,0	
Missing	System	1	1,1		
Total		89	100,0		

SPØRRESKJEMA

Utdrag av spørreskjema versjon 1

1. Hvilken skole går du på? _____

2. Hva heter klassen du går i (eks. 10A)? _____

3. Hvor mange elever er det i klassen din? _____

4. Er du gutt eller jente?

	Gutt	Jente
	☐	☐

5. Boligforhold

Vi vil gjerne vite hva du synes om huset eller leiligheten der du bor:

	Svært dårlig	Nokså dårlig	Middels	Nokså bra	Svært bra
Jeg synes at jeg bor	☐	☐	☐	☐	☐

6. Din families økonomi

	Svært dårlig	Dårlig råd	Middels råd	Godt råd	Svært god råd
Jeg tror vår familie, sett i forhold til andre i Norge, har:	☐	☐	☐	☐	☐

7. Bøker

Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere?

Ingen

(NB: 50 bøker er ca. 1 meter i bokhyllen)

Mindre enn 20

20 - 50

50 - 100

100 - 500

500 - 1000

Mer enn 1000

Kjæreste

Nedenfor er det en del påstander om hvordan dere har det i klassen din.

Velg det svaret som passer for dine meninger. Hvis du er veldig enig i det som står, velger du **JA**. Dersom du er veldig uenig velger du **NEI**. Er du litt enig velger du **ja**, mens er du litt uenig velger du **nei**.

Dersom jeg skulle ha en kjæreste, ville jeg ønske at det var:

	JA	ja	nei	NEI
1. En gutt	☐	☐	☐	☐
2. En jente	☐	☐	☐	☐

Dersom du skulle ønske å ha eller har en kjæreste av samme kjønn som deg selv, vet dine venner det?

(Kryss av på svaralternativene nedenfor):

NEI	JA	Uaktuelt spørsmål
☐	☐	☐

Plager og problemer

Her følger en liste over forskjellige plager og problemer som man kan ha. Har du i løpet av **de siste to ukene** ikke vært plaget i det hele tatt, litt plaget, ganske mye plaget eller veldig mye plaget av disse problemene. Sett kryss i den ruten som passer for deg.

	Ikke plaget	Litt plaget	Ganske mye plaget	Veldig mye plaget
1. Plutselig redd uten grunn	☐	☐	☐	☐
2. Stadig redd eller engstelig	☐	☐	☐	☐
3. Matthet eller svimmelhet	☐	☐	☐	☐
4. Nervøsitet, indre uro	☐	☐	☐	☐
5. Føler deg engstelig og redd	☐	☐	☐	☐
6. Angst eller panikkanfall	☐	☐	☐	☐
7. Lett for å gråte	☐	☐	☐	☐
8. Lett for å klandre deg selv	☐	☐	☐	☐
9. Følt at alt er et slit	☐	☐	☐	☐
10. Hatt søvnproblemer	☐	☐	☐	☐
11. Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert	☐	☐	☐	☐
12. Følt håpløshet med tanke på framtida	☐	☐	☐	☐
13. Følt deg oppjaget eller anspent	☐	☐	☐	☐
14. Bekymret deg for mye om ting	☐	☐	☐	☐
15. Følt deg unyttig eller lite verdt	☐	☐	☐	☐

Mobbing på skolen

Vi kaller det mobbing når én eller flere (sammen) er uvennlige og ubehagelige mot en annen som ikke så lett kan forsvare seg, og når dette gjentar seg. Dette kan f. eks være ved at han/hun blir *sparket*, *slått* eller *dyttet*. Det er også mobbing når han/hun blir mye *ertet* eller *utestengt* fra de andre.

1. Hvor ofte har du dette skoleåret

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
Mobbet andre elever på skolen?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>erte dem / kalle dem stygge ting?</i>	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>isolere / stenge dem ute?</i>	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>slå, sparke eller dytte dem?</i>	☐	☐	☐	☐	☐

2. Hvor ofte har du dette skoleåret

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>kalle dem homse eller lesbe?</i>	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>spørre om de er homse eller lesbe?</i>	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>spre rykter om at de er homse eller lesbe?</i>	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet andre elever på skolen ved å <i>baktale dem som homse eller lesbe?</i>	☐	☐	☐	☐	☐

3. Hvor ofte har du dette skoleåret blitt

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
Mobbet på skolen av andre elever?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet på skolen ved at du er blitt ertet / kalt <i>stygge ting</i> av andre elever?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet på skolen ved at du ikke lenger får være med de andre, blitt <i>isolert / utestengt</i> fra andre elever?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet på skolen ved at du er blitt <i>slått, sparket eller dyttet</i> av andre elever?	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hvor ofte har du dette skoleåret blitt

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
Mobbet på skolen ved at du er <i>blitt kalt homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet på skolen ved at du er <i>blitt spurt om du er homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet på skolen ved at noen har <i>spredt rykter om at du er homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
Mobbet på skolen ved at <i>noen har baktalt deg som homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐

5. Hvor ofte har du dette skoleåret mobbet andre på mobiltelefonen

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
gjennom samtaler	☐	☐	☐	☐	☐
med tekst-meldinger	☐	☐	☐	☐	☐
med bilder eller film	☐	☐	☐	☐	☐

6. Hvor ofte har du dette skoleåret mobbet andre på mobiltelefonen

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
ved å kalle dem homse, lesbe eller lignende?	☐	☐	☐	☐	☐
ved å spørre en annen om han eller hun er homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐
ved å spre rykter om at en annen er homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐
ved å baktale en annen om at denne er homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hvor ofte har du dette skoleåret blitt mobbet på mobiltelefonen

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
gjennom samtaler	☐	☐	☐	☐	☐
med tekstmeldinger	☐	☐	☐	☐	☐
med bilder eller film	☐	☐	☐	☐	☐

8. Hvor ofte har du dette skoleåret blitt mobbet på mobiltelefonen

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måneden	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
ved at du er blitt kalt homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐
ved at du er blitt spurt om du er <i>homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
ved <i>rykter om at du er homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
ved at du er blitt <i>baktalt som homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐

INTERNETT (e-mail, chatting, hjemmesider og annet)

9. Hvor ofte har du dette skoleåret mobbet andre på internett ved å

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måneden	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
Skrive til dem	☐	☐	☐	☐	☐
Legge ut tekst om dem	☐	☐	☐	☐	☐
Legge ut bilder om dem	☐	☐	☐	☐	☐
Legge ut film om dem	☐	☐	☐	☐	☐

10. Hvor ofte har du dette skoleåret mobbet andre på internett

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
ved å kalle en annen homse, lesbe eller lignende?	☐	☐	☐	☐	☐
ved å spørre en annen om han eller hun er homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐
ved å spre rykter om at en annen er homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐
ved å baktale en annen om at denne er homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐

11. Hvor ofte har du dette skoleåret blitt mobbet på internett ved at andre har

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
Skrevet til deg	☐	☐	☐	☐	☐
Lagt ut tekst om deg	☐	☐	☐	☐	☐
Lagt ut bilder om deg	☐	☐	☐	☐	☐
Lagt ut film om deg	☐	☐	☐	☐	☐

12. Hvor ofte har du dette skoleåret blitt mobbet på internett

	Aldri	Sjelden	2-3 ganger i måned	Omtrent hver uke	Omtrent hver dag
ved at du er blitt kalt homse eller lesbe?	☐	☐	☐	☐	☐
ved at du er blitt spurt om du er <i>homse</i> eller <i>lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
ved <i>rykter om at du er homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐
ved at du er blitt <i>baktalt som homse eller lesbe</i> ?	☐	☐	☐	☐	☐